

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Aleksei Komarov

**IFRS 15 ESMAKORDNE RAKENDAMINE
NING MÕJU FINANTSARUANNETELE
EESTI BÖRSIETTEVÕTETE NÄITEL**

Magistritöö

Õppekava äri rahandus ja majandusarvestus, peeriala audiitortegevus

Juhendaja: Monika Nikitina-Kalamäe, MA

Tallinn 2019

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 9129 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Aleksei Komarov

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 176918TARM

Üliõpilase e-posti aadress: aleksei.komarov@icloud.com

Juhendaja: lektor Monika Nikitina-Kalamäe, MA:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	4
SISSEJUHATUS	5
1. TULUARVESTUSE VARASEMAD STANDARDID	8
1.1. IAS 18 arvestuspõhimõtted ja avalikustamismõõded	8
1.2. IAS 11 arvestuspõhimõtted ja avalikustamismõõded	11
1.3. Uue tuluarvestuse standardi vajaduse põhjused	13
2. UUE TULUARVESTUSE STANDARDI KÄSITLUS	15
2.1. Uue standardi fookus	15
2.2. IFRS 15 arvestuspõhimõtted	16
2.3. IFRS 15 avalikustamismõõded	24
2.4. Uue standardi esmakordne rakendamine	27
2.5. Uue standardiga kaasnevad ootused	29
3. UUE STANDARDI MÕJU FINANTSARUANNETELE	31
3.1. Eesti börsiettevõtete tutvustus	31
3.2. Eesti börsiettevõtete tuluarvestuse andmed	34
3.3. Uue tuluarvestuse standardi mõju Eesti börsiettevõtete finantsaruannetele	38
3.4. Arutelu	40
KOKKUVÕTE	42
SUMMARY	44
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	46
LISAD	49
Lisa 1. Nasdaq OMX Baltic börsi Eesti ettevõtete põhinimekiri ja sellesse kuuluvate ettevõtete andmed seisuga 31.12.2018	49
Lisa 2. Nasdaq OMX Baltic börsil noteeritud Eesti ettevõtete andmete allikad	50
Lisa 3. IFRS 15 avalikustamismõõuete kontroll-leht	51

LÜHIKOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärk on selgitada välja 01.01.2018 rakendunud rahvusvahelise finantsaruandluse standardi *IFRS 15* „Kliendilepingutest saadav müügitulu“ (*International Financial Reporting Standard – IFRS*) mõju Eesti börsiettevõtete finantsaruannetele. Uus tuluarvestuse standard asendas rahvusvahelised arvestusstandardid *IAS 18* „Tulu kajastamine“ ja *IAS 11* „Ehituslepingud“ (*International Accounting Standard – IAS*).

Rahvusvahelise arvestusstandardite nõukogu (*International Accounting Standards Board – IASB*) ja USA finantsarvestusstandardite nõukogu (*Financial Accounting Standards Board – FASB*) koostöö tulemusena valminud uue tuluarvestuse standardi avaldamine on esimene suur samm US *GAAP* ja *IFRS* standardite konvergeerumise jaoks. Oodatakse olulist mõju isegi tavapäraste ettevõtete finantsaruannetele.

Töö esimesed kaks peatükki käsitlevad tuluarvestuse arvestuspõhimõtteid ja avalikustamismõndeid *IAS 18*, *IAS 11* ning *IFRS 15* vaatenurgast ning selgitatakse uue tuluarvestuse standardi vajaduse põhjuseid. Kolmandas peatükis selgitatakse välja *IFRS 15* mõju ettevõtete finantsaruannetele ning kontrollitakse kahte hüpoteesi. Hüpotees 1: Uue standardi mõju finantsaruandes avalikustatud tuluga seotud informatsioonile on oluline. Hüpotees 2: Uue standardi rakendamine mõjutab enim ettevõtteid, kes on seotud oma klientidega pikaajaliste müügilepingute kaudu.

Tööst järeldub, et uue tuluarvestuse standardi esmakordne rakendamine ei mõjutanud Eesti börsiettevõtete finantsaruandeid oluliselt ning hüpoteesid ei kehti. Töö autor arvab, et ettevõtete aruannetes avalikustatud informatsioon on puudulik või ei ole täidetud *IFRS 15* kõik nõuded.

Võtmesõnad: *IFRS 15*, müügitulu, kliendilepingud, tuluarvestus

SISSEJUHATUS

Tulu teenimine on majandusliku tegevuse lahutamatu osa ning väärrib asjatundjate tähelepanu vähemalt kolmel põhjusel. Esiteks, tulu on suurim teenistuse komponent ning tuluga manipuleeritakse kõige enam. Teiseks, tulu kajastamine on keeruline ja vastutusrikas ülesanne, mille ebatäpne täitmine tekitab informatsiooni asümmeetriat juhtkonna ja finantsaruande kasutajate vahel. Kolmandaks, tulu on ettevõtte väärtuse hindamisel tähtsam kui kulu, seega ka haavatavam manipuleerimise suhtes. (Zha Giedt 2018).

2014. aasta mais avaldas IASB tuluarvestuse uue standardi *IFRS 15* „Kliendilepingutest saadav müügitulu“ eelnõu. Aastatel 2014 – 2017 muudeti ja täiendati standardi eelnõud korduvalt. 2017. aasta oktoobris võttis Euroopa Komisjon vastu määruse, millega võeti vastu *IFRS*-i 15 redaktsioon, mis jõustus 1. jaanuaril 2018. *IFRS 15* „Kliendilepingutest saadav müügitulu“ on IASB ja FASB koostöö tulemusena valminud standard, mis asendas varasemad standardid *IAS 11* „Ehituslepingud“, *IAS 18* „Tulu kajastamine“ ja vastavad US *GAAP* (*Generally Accepted Accounting Principles – GAAP*) standardid. *IFRS 15* muutis olulisel määral tulu kajastamise raamistikku nii finantsaruannete koostajate kui ka kasutajate vaatevinklist. Töös käsitletakse standardeid *IAS 11* ja *IAS 18*, mille korral kasutatakse ka väljendeid „varasemad standardid“ või „asendatud standardid“.

Need ettevõtted ja audiitorid, kes arvavad, et uue standardi mõju finantsaruandlusele on ebaoluline, võivad eksida. Isegi tavapärased ettevõtted, kes teevad suhteliselt lihtsaid müügitehinguid, võivad kokku puutuda olukordadega, mis mõjutavad oluliselt ettevõtte tuluarvestuse- ja sisekontrollisüsteeme. (Schmutte, Duncan 2016).

Magistritöö eesmärk on selgitada välja 01.01.2018 rakendunud uue tuluarvestuse standardi mõju Eesti börsiettevõtete finantsaruannetele ning kontrollida, kas asjatundjate arvamusel põhinevad hüpoteesid kehtivad.

Enne uue standardi rakendamist on ettevõtete arvates uue standardi mõju ettevõtete finantsaruannetele pigem alahindav kui ülehindav. Isegi, kui on uue standardi mõju mõne üksikettevõtte finantsseisundi aruandele või kasumiaruandele ebaoluline, mõju finantsaruandes avalikustatud tuluga seotud informatsioonile on pigem oluline kui ebaoluline. (Brasser *et al.* 2018)

Hüpotees 1: Uue standardi mõju finantsaruandes avalikustatud tuluga seotud informatsioonile on oluline.

Uue standardi rakendamine mõjutab enim ettevõtteid, kes on seotud oma klientidega pikaajaliste müügilepingute kaudu, nagu näiteks ravimitööstus-, telekommunikatsiooni-, ehitus- ja kinnisvaraettevõtted. (Youell 2016).

Hüpotees 2: Uue standardi rakendamine mõjutab enim ettevõtteid, kes on seotud oma klientidega pikaajaliste müügilepingute kaudu.

Magistritöö eesmärgi täitmiseks püstitati järgmised ülesanded:

1. Käsitleda tuluarvestuse arvestuspõhimõtteid ja avalikustamisnõudeid asendatud ehk varasemate standardite vaatenurgast.
2. Käsitleda tuluarvestusega seonduvat kehtiva standardi kohaselt.
3. Vaadata läbi Eesti börsiettevõtete kahe majandusaasta aruanded (majandusaasta, mil rakendati esmakordselt *IFRS*-i 15 ja sellele eelneva aasta aruanded). Sealt leida töö jaoks vajalikud lähteandmed ning võrrelda kahe majandusaasta andmeid omavahel.
4. Selgitada välja uue rahvusvahelise tuluarvestuse standardi *IFRS* 15 mõju Eesti börsiettevõtete finantsaruannetele ning kontrollida, kas eespool toodud hüpoteesid kehtivad neis ettevõtetes.

Magistritöö koosneb kolmest peatükist. Töö esimene peatükk annab ülevaate tuluarvestuse reeglistikust, mis kehtis kuni *IFRS*-i 15 jõustumiseni ning selgitab põhjuseid, miks uut tuluarvestuse standardit oli vaja. Teine peatükk keskendub peamiselt uue rahvusvahelise tuluarvestuse standardi

IFRS 15 arvestuspõhimõtete ja avalikustamisnõuete käsitlemisele. Kolmandas peatükis esitatakse ettevõtete tuluarvestuse andmed, mis on võetud majandusaasta aruannetest, keskendutakse hüpoteesidele ning arutletakse töö tulemuste üle. Börsiettevõtetenä käsitletakse töös Nasdaq OMX Baltic börsil põhinimekirjas noteeritud Eesti ettevõtteid.

Esimest korda rakendasid Eesti börsiettevõtted uut tuluarvestuse standardit 2018. aasta majandusaasta aruannetes (välja arvatud AS Tallinna Sadam, kes rakendas standardit ennetähtaegselt 2017. aasta aruandes) ning töö autorile teadaolevalt ei ole Eestis *IFRS* 15 teemat kohalike börsiettevõtete seisukohast lähtudes veel käsitletud. Seega käsitleb magistritöö uudset teemat, mis võib pakkuda huvi finantsaruannete koostajatele ja tarbijatele.

PRFoods AS-i 01.01.2017 alanud majandusaasta lõppes 30.06.2018 ning 01.07.2018 alanud majandusaasta lõpeb 30.06.2019, mille tõttu ei käsitle töö ettevõtte 2018 – 2019. majandusaasta aruande andmeid.

1. TULUARVESTUSE VARASEMAD STANDARDID

1.1. IAS 18 arvestuspõhimõtted ja avalikustamismõtted

Termini „tulu“ definitsioon määratleb, et tulu on majandusliku tegevusega, nii põhitegevusega kui ka mittepõhitegevusega, saadav teenistus rahas või natuuras. *IASB* raamistikus defineeritakse tulu järgmiselt: majandusliku kasu suurenemine aruandeperioodil, millega kaasneb vara sissetulek või suurenemine või kohustiste vähenemine ning mille tulemusena omakapital suureneb (välja arvatud omanike sissemaksetest). (Alver, Alver 2011)

Tulu kajastamine kooskõlas vastava rahvusvahelise finantsaruandluse standardiga eeldab tulutehingu substantsi tuvastamist, mis võib tulutehingu keerukusest tulenevalt olla üsna komplitseeritud. Üldjuhul eristatakse tulutehingu korral kauba müüki ja teenuse osutamist. Näiteks elektrienergia on Euroopa Liidu toimimise lepingu kohaselt kaup, mis kohustab Euroopa Liidu turul elektrienergia kauplemisega tegelevatel ettevõtetel käsitleda seda vastavalt Euroopa Liidu siseturuõigusele ehk kaubana või näiteks loteriipileti müük on Euroopa Liidu toimimise lepingu kohaselt teenus, täpsemalt hasartmänguteenus. Lisaks tulutehingu substantsi tuvastamisele peab kindlaks tegema ka tulu ja sellega kaasneva kulu ajastamise ehk nende tekkimise perioodid. Ideaalis on selline tulutehing, mille korral tulu ja kulu vastandamine on koheselt selge, näiteks ühetunnise konsultatsiooniteenus osutamine. Keerukust võib lisanduda piiriüleste tehingute kajastamisel, näiteks käibe tekkimise koha määratlemine käibemaksu aspektist. Ülaltoodud probleeme lahendatakse vastava ala regulatsioonide abil, nagu näiteks reguleerivad finantsarvestust rahvusvahelised finantsaruandluse standardid.

IAS 18 „Tulu“ on tuluarvestust reguleeriv standard, mis esmakordselt avaldati 1982. aastal ning viimati täiendati 1993. aastal. Kuigi standard *IAS 18* reguleeris tuluarvestust ja esitas nõuded tulu

mõõtmiseks, jäid tänapäeva keerulised, mitmest komponendist koosnevad tulutehingud standardi raamistikust välja. *IAS* 18 sisaldab 42 paragrahvit. Standard käsitleb tuluna teenistust põhitegevusest. (Nobes 2012)

IAS 18 reguleerib järgmiste tehingute tuluarvestust (*IAS* 18 § 1):

- kauba müük;
- teenuste osutamine;
- varade kasutusele andmine saades selle eest intressi, litsentsitasu ja dividendi.

Kauba müügi korral kajastatakse tulu siis, kui on täidetud järgmised kriteeriumid (*IAS* 18 § 14):

1. müüdud kauba omandiga seotud olulised riskid ja hüved on läinud üle müüjalt ostjale;
2. müüjal puudub valitsev mõju müüdud kauba üle ning ei ole müüdud kauba omandiga seotud haldamise vastutust;
3. tulu kauba müügist on võimalik usaldusväärsetl mõõta;
4. on tõenäoline, et müüjal on õigus saada majanduslikku kasu kauba müügist;
5. tehinguga seostatud kulused on võimalik usaldusväärsetl mõõta.

IAS 18 käsitleb tulu kajastamist suhteliselt abstraktselt. Tulu kajastamisel *IAS* 18 kohaselt lähtutakse peamiselt tulu kajastamise esimesest kriteeriumist ehk hinnatakse, kas müüdud kauba omandiga seotud olulised riskid ja hüved on läinud üle müüjalt ostjale. *IAS* 18 ei käsitle n-ö keerulistest tehingutest tulu kajastamist. Näiteks ei käsitle standard mitmest komponendist koosnevaid või aja jooksul toimuvaid tehinguid. (Camfferman, Zeff 2006)

Tulu teenuse osutamisest kajastatakse vastavalt teenuse valmidusastmele siis, kui on täidetud järgmised kriteeriumid (*IAS* 18 § 20):

1. tulu teenuse müügist on võimalik usaldusväärsetl mõõta;
2. on tõenäoline, et müüjal on õigus saada majanduslikku kasu teenuse müügist;
3. tehingu valmidusastet aruandekuupäeval on võimalik usaldusväärsetl mõõta;
4. tehinguga seostatud kulused on võimalik usaldusväärsetl mõõta.

Kauba müügi korral lähtub standard peamiselt kauba omandiga seotud riskidest, teenuste osutamise korral teenuse osutamise arengust. Eeldatakse, et teenuse osutamist on võimalik usaldusväärset mõõta. IAS 18 kohaselt tulu teenuse osutamisest kajastamise lähtepunkt on teenuse valmidusaste.

Tulu varade kasutusele andmisest saades selle eest intressi, litsentsitasu ja dividendi kajastatakse siis, kui on täidetud järgmised kriteeriumid (IAS 18 § 29):

1. on tõenäoline, et müüjal on õigus saada majanduslikku kasu varade kasutusele andmisest;
2. tulu on võimalik usaldusväärset mõõta.

IAS 18 käsitleb tulu kajastamist eristamata põhitegevust ja mittepõhitegevust, seega tulu põhitegevusest ja tulu mittepõhitegevusest eristamine on hinnanguline. Näiteks müüb suur jaekaupluste kett mõned oma kauplused ära regulaarselt üks kord aastas eesmärgiga asendada need uute kauplustega. Kaupluste müügist saadavat teenistust arvatavasti käsitletakse põhitegevusena, kuna tegevus on sagedane. (Nobes 2012)

IAS 18 avalikustamisnõuded on esitatud standardi paragrahvides 35 ja 36. IAS 18 § 35 kohaselt avalikustatakse tulu kajastamisel rakendatud arvestuspõhimõtted k.a meetod, millega arvestatakse osutatava teenuse valmidusastet ning kajastatud tulu summad tululiigi kaupa k.a kaupade müük, teenuste osutamine, varade kasutusele andmisest saadud intress, litsentsitasu ja dividend. § 36 kohaselt avalikustatakse tingimuslikud kohustised ja varad garantiikuludest, kohtuhagidest või trahvidest. IAS 18 avalikustamisnõuete esitus piirdub üksnes nõuete määratlemisega, nende eesmärki käsitlemata.

IAS 18 kohaselt tulu kajastamise näiteks on tehing, kus automüüja müüb kliendile auto, mille hinnas on ka talverehvide komplekt ja tehniline hooldus. Teenistus koosneb tasust kauba müügist (auto ja talverehvide komplekt) ja tasust teenuse osutamisest (tehniline hooldus). Kaupa müüakse ja teenust osutatakse erinevates aruandeperioodides. Tulu kauba müügist kajastatakse tehingupäeval, sest kauba müügist saadud tulu kajastamise tingimused ehk IAS 18 § 14 kriteeriumid 1 – 5 on täidetud. Tulu kauba müügist avalikustatakse vastavalt IAS 18 avalikustamisnõuetele. Tulu teenuse osutamisest tehingupäeval kajastada ei saa, sest vastavalt standardile kajastatakse tulu teenuse osutamisest

vastavalt teenuse osutamise valmidusastmele ehk näites toodud juhul siis, kui on tehniline hooldus teostatud. Teenuse osutamine pole toimunud, järelikult valmidusaste on null. Tulevikus realiseeruv tulu kajastatakse viittuluna. *IAS* 18 avalikustamismõnede kohaselt viittulu avalikustama ei pea.

1.2. IAS 11 arvestuspõhimõtted ja avalikustamismõned

Lähtudes rahvusvahelise finantsaruandluse standardi „Ehituslepingud“ nimest, on standardi reguleerimisalaks ehituskokkulepped. Ehitusprotsessi ehk ehituslepingu algus ja lõpp ei lange üldjuhul samale aruandeperioodile, mistõttu standardi peamine eesmärk oli reguleerida ehituslepingutega seotud tulude ja kulude jaotamist vastavate aruandeperioodide vahel.

Aprillis 2001 võttis *IASB* rahvusvahelisest arvestusstandardite komiteest üle standardi *IAS* 11 „Ehituslepingud“, mille uuendatud versioon avaldati aastal 1993. *IAS* 11 „Ehituslepingud“ sisaldab 46 paragrahvit. Standard käsitleb ehituslepingutena lepinguid ühe või mitme sarnase (kujundus, tehnoloogia, funktsioon või kasutuseesmärk), objekti ehitamiseks, mida on võimalik käsitleda rühmana. *IAS* 11 kohaselt klassifitseeritakse ehituslepingud fikseeritud tasuga või kulud pluss lepinguteks. Fikseeritud tasuga lepingu korral lepingu täitja kohustub täitma lepingut kokkulepitud hinna eest. Kulud pluss lepingu korral tellija kompenseerib ehitajale tehtud kulud ja maksab ehitajale fikseeritud tasu või kokkulepitud protsendi tehtud kuludest. (Bogdan 2015)

Ehituslepingust saadav tulu ja sellele vastavad kulud kajastatakse vastavalt ehituslepingu valmidusastmele aruandeperioodi lõpu seisuga, mille eelduseks on ehituslepingu lõpptulemuse usaldusväärse mõõtmise võimalus. Tavaliselt on ehituslepingu lõpptulemust võimalik usaldusväärset mõõta ehk lepingust oodatakse majanduslikku kasu ja on tõenäoline, et lepingu täitjal on õigus saada majanduslikku kasu ehituslepingust ning ehituslepinguga seotud kulusid on võimalik eristada. (*IAS* 11 § 22, 23, 24)

IAS 11 avalikustamismõned on esitatud standardi paragrahvides 39 – 45. *IAS* 11 § 39 kohaselt avalikustab ettevõtte aruandeperioodil kajastatud tulu, meetodid, millega tulu määrati ning meetodid,

millega määrati lõpetamata lepingute valmidusastet. § 40 kohaselt avalikustab ettevõtte aruandeperioodil lõpetamata lepingutega seotud summad, mida kajastati tuluna ja kuluna kumulatiivselt, saadud ettemaksete summa ning spetsiifiliste tingimuste täitmist ootavate tasumata arvete summa (*the amount of retentions*). IAS 11 avalikustamisnõuete esitus piirdub üksnes nõuete määratlemisega, nende eesmärki käsitlemata.

IAS 11 kohaselt tulu kajastamise kohta koostas autor kaks näidet.

Näide standardi „Ehituslepingud“ rakendamises fikseeritud tasuga lepingu korral:

Ehituslepingu kohaselt kohustub ehitaja tellijale ehk kliendile ehitama objekti, mille eest klient maksab ehitajale lepinguga fikseeritud tasu 500 000 eurot. Eeldatav ehitusaeg on kaks aastat. Lepingu eest tasutakse iga kuue kuu tagant vastavalt objekti valmidusastmemääradele. Ehitaja ja tellija käsitlevad valmidusastmemäärana objekti ehitamiseks tehtud kulude ja prognoositavate kogukulude jagatist. Selleks kohustub ehitaja tellijale esitama nn objekti valmidusastme aruande iga kuue kuu tagant. Ehitusleping sisaldab ehitajat motiveerivaid boonuseid, mis rakenduvad kindlaks määratud spetsiifiliste tingimuste täitmise korral. Objekt valmib poolteise aasta jooksul. Vastavalt valmidusastme aruannetele iga kuue kuuga sai valmis üks kolmandik objektist. Ehitaja arvutas valmidusastmemäära järgmiselt: kuue kuu kulud ÷ prognoositavad kogukulud ehk $130\,000 \div 390\,000 = 1/3$. Ehitaja arvutas kuue kuu tulu järgmiselt: lepingu hind × kuue kuu valmidusastmemäär ehk $500\,000 \times 1/3 = 166\,667$ eurot. Boonuseid kajastatakse siis, kui vastavad lepingutingimused on täidetud ning fikseeritud tasuga lepingu hind neist ei sõltu.

Näide standardi „Ehituslepingud“ rakendamises kulud pluss lepingu korral:

Ehituslepingu kohaselt kohustub ehitaja tellijale ehk kliendile ehitama objekti, mille eest klient maksab ehitajale tasu, mis koosneb objektiga seotud kuludest, millele lisandub 25%. Eeldatav ehitusaeg on kaks aastat. Tellija maksab ehitajale tasu iga kuue kuu tagant vastavalt objektiga seotud kuue kuu kuludest, mille kohta esitab ehitaja tellijale aruande. Ehitusleping sisaldab ehitajat motiveerivaid boonuseid, mis rakenduvad kindlaks määratud spetsiifiliste tingimuste täitmise korral. Objekt valmib poolteise aasta jooksul. Vastavalt kuluaruannetele moodustasid objektiga seotud kulud poolaastas 130 000 eurot. Ehitaja arvutas kuue kuu tulu järgmiselt: $130\,000 \times (1 + 0,25) = 162\,500$ eurot. Seega poolteise aasta jooksul teenitud tulu on 487 500 eurot. Boonused kajastatakse

siis, kui vastavad lepingutingimused on täidetud ning kulud pluss lepinguga kokkulepitud tasu neist ei sõltu.

Uut tuluarvestuse standardit käsitletakse töö teises peatükis, kus lahendatakse ka jaotises 1.2. toodud näited *IFRS 15* seisukohast ning arutatakse uue ja asendatud tuluarvestuse standardite erinevuste ja sarnasuste üle.

1.3. Uue tuluarvestuse standardi vajaduse põhjused

Müügitulu kajastamine on kõige avatum ja haavatum finantsaruandluse ülesanne manipuleerimise vaatevinklist. Majandusarvestuse valdkonnas uuritakse tuluga seonduvat kui keskset probleemi. Aastatel 1997 – 2002 uuris USA väärtpaberiturgude haldamiseks ja investorite kaitseks moodustatud komisjon (*Securities and Exchange Commission – SEC*) 227 juhtumi põhjuseid, kus eelnevalt tuvastati tulu ebakorrektnet kajastamine. Uuringu tulemused näitasid, et 126 korral ehk enam kui pooltel uuringus käsitletud juhtudest on reeglístiku vastu eksimise põhjused olnud järgmised: a) kajastatud oli fiktiivne tulu, b) tulu vale periodiseerimine, c) tulu ebaõige mõõtmine. 2010. aasta mais avalikustas hea ühingujuhtimise tava propageeriv organisatsioon (*Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission – COSO*) aruande, millest selgus, et aastatel 1998 – 2007 *SEC*-i uuritud börsiettevõtete finantsaruannete pettustest oli ebakorrektnet tulu kajastamine kõige levinum, moodustades üle 60 protsendi kõikidest pettustest. Võrreldes eelneva samalaadse uuringuga on tulu kajastamisega seotud pettuste arv suurenenud 50 protsenti, mis tõestas asjaolu, et ebakorrektnet tuluarvestuse probleem on jätkuvalt valdaval kohal. (Sherman *et al.* 2015)

Ettevõtte lepinguliste kohustuste tuvastamine ja nende täitmise aja prognoosimine sõltub olulisel määral raamatupidaja ja juhtkonna ehk finantsaruande koostajate ametialasest pädevusest ja hinnangulisest arvamusel, mis omakorda mõjutab muuhulgas ka ettevõtte finantsnäitajaid ja juhtkonna kompensatsioone. Aastate jooksul on välja kujunenud tõdemus, et juhtkond on motiveeritud enda kasuks finantstulemuste manipuleerimisest eesmärgiga saada suuremat tulemustasu. Näiteks peagi ametist lahkuv juht võib olla huvitatud kasumi ülehindamisest, kasutades

selleks „ametialast pädevust“. See on üks potentsiaalseid probleeme, mis peab alati olema audiitoril fookuses. (Rutledge *et al.* 2016)

Tuluga manipuleerimise viise on mitmesuguseid. Ilma majandusliku substantsita *round-trip* tüüpi tehing on hea näide müügikäibe ülehindamisest, mis on võrdlemisi populaarne tuluga manipuleerimise viis: kaup müüakse ja seejärel ostetakse sama raha eest tagasi ning tehingute tulemuseks on osapoolte suurenenud müügikäibed. (Czapor 2017)

Tänapäeva tooted ja teenused muutuvad üha keerulisemaks nii tehnoloogia kui ka majandusarvestuse vaatevinklist. Mitmest komponendist koosnevate toodete ja teenuste müük, mis on sageli ajatatud suhteliselt pikale perioodile ja sisaldavad erinevaid tehingut motiveerivaid hinnaoptioone, tekitab vajaduse üksikasjaliku tuluarvestuse reeglistiku järele. Eelnevalt toodud informatsiooni alusel on põhjust väita, et uue standardi koostamiseks oli IASB-l ja FASB-l vähemalt kaks põhjust:

1. ebakorrektselt kajastatud tulu juhtumite jätkuvalt suurenev arv;
2. tuluarvestuse raamistiku uuendamise vajadus eesmärgiga kaasajastada ajast maha jäänud reegleid.

Varasemate standardite asendamist uuega mõjutasid oluliselt rahvusvahelised tarkvarateenuseid pakkuvad ettevõtted, eesotsas tehnoloogia sektori hiiglasega Apple Inc. Mõnikord mitteformaalselt uut standardit mainitakse „*Apple Rules*“-na. Viimase kümne aasta jooksul on globaalne tarkvarateenuste turg muutunud üha keerulisemaks. Mitmest komponendist koosnevate toodete ja teenuste müük (näiteks elektrooniline seade koos tarkvaraga ning selle hoolduse ja uuendustega) moodustab müügitulu, mille ebaõige kajastamine üle- või alahindab ettevõtte majandusliku tegevuse tulemust. (Sultanoğlu 2017)

Uut standardit käsitletakse töö teises peatükis, milles keskendutakse peamiselt uue rahvusvahelise tuluarvestuse standardi *IFRS 15* arvestuspõhimõtetele ja avalikustamisnõuetele.

2. UUE TULUARVESTUSE STANDARDI KÄSITLUS

2.1. Uue standardi fookus

Tulu kajastamine on majandusarvestuse üks peamisi tuluga seotud ülesandeid ning kõige enam diskussioone tekib selle ajastuse üle ehk millal (mis hetkel) tulu kajastada. (Emir 2012) Tulu mõõtmine ja sellega seotud ebakindluse hindamine ja prognoosimine on finantsaruande koostaja ülesanded, mis uue tuluarvestuse standardi rakendamisel tulevad ette väga sageli. Nende ülesannete täitmisel peab meeles pidama ennekõike kaht vajaliku finantsinformatsiooni põhinõuet: esitatav informatsioon peab olema asjakohane ja tõene. (James 2016)

Uue tuluarvestuse standardi vundamendiks on kolm põhireeglit (Hepp 2018):

1. Kliendileping tekitab ettevõttele selgelt eristatavaid lepingulist vara ja kohustusi.
2. Lepingulise kohustuse täitmine tekitab ettevõttele tulu.
3. Lepinguline kohustus on täidetud, kui kontroll kauba üle on üle läinud müüjalt ostjale või teenus on osutatud.

IFRS 15 informatsiooni esitamisenõuded on suunatud kõikidele tulu liikidele, välja arvatud tulu liigid, mis on reguleeritud teiste standarditega, nagu näiteks liisingud, kindlustuslepingud, finantsinstrumendid. Uus standard reguleerib ka tehingule jaotatud kulu arvestust ning esitab nõuded tulumi ja kadumi mõõtmisele ja kajastamisele, mis võivad tekkida näiteks põhivara müügist. (Applying IFRS ... 2018)

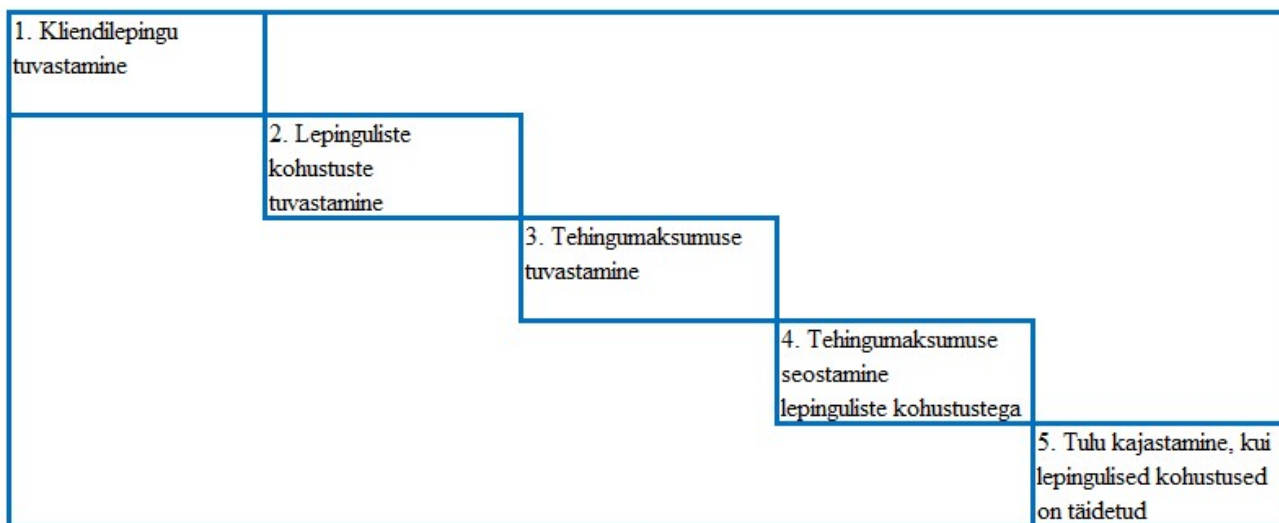
IFRS 15 „Tulu kliendilepingutest“ on *IASB* ja *FASB* koostöö tulemusena valminud standard, mis jõustus 01.01.2018. *IFRS 15* asendas senised standardid *IAS 18* „Tulu kajastamine“, *IAS 11*

„Ehituslepingud“ ja vastavad US *GAAP*’i standardid. Ühise standardi loomine on hea näide *IASB* ja *FASB* raamistike konvergeerumisest, sest *IFRS 15* ja sellele vastavad US *GAAP*’i standardid oluliselt ei erine. Tulu kajastamise varasemad standardid on tekitanud hulganisti diskussioone regulaatorite ehk normiloojate ja finantsaruannete lugejate vahel.

2.2. IFRS 15 arvestuspõhimõtted

Võrreldes varasemate standarditega on uus standard oluliselt mahukam: *IFRS 15* „Kliendilepingutest saadav müügitulu“ sisaldab 129, *IAS 11* „Ehituslepingud“ 46 ning *IAS 18* „Tulu“ 42 paragrahvi, mis viitab sellele, et lisaks varasemates standardites esitatud arvestuspõhimõtete ja avalikustamiskoostete koondamisele sisaldab uus standard ka täiesti uut informatsiooni.

Uue standardi arvestuspõhimõtted tuginevad suuresti üldreeglile: tulu kajastatakse siis, kui kontroll kauba või teenuse üle ja oodatud tasu kauba või teenuse eest on selgelt eristatud. (Youell 2016) Rakendades uut standardit peab ettevõtte järgima viieastmelise mudelina esitatud tuluarvestuse nõudeid, mis varasematest standarditest puuduvad. Tuluarvestuse mudel on esitatud joonisel 1.

Joonis 1. IFRS 15 tuluarvestuse mudel

Allikas: autori koostatud IFRS-is 15 esitatud arvestuspõhimõtete alusel

Järgnevalt käsitletakse IFRS-i 15 „Kliendilepingutest saadav müügitulu“ reegleid, lähtudes joonisel 1 esitatud mudelist.

1. Kliendilepingu tuvastamine

Tulu kajastamise mudeli esimene aste käsitleb kliendilepinguid ning on esitatud standardi paragrahvides 9 – 21. Leping on vähemalt kahe poole omavaheline kokkulepe, mis tekitab lepingu pooltele õigusi ja kohustusi. Leping võib olla sõlmitud kirjalikus, suulises või muus üldtunnustatud vormis. Kliendileping on leping kliendiga ehk ostjaga, kes astub lepingulisesse suhtesse eesmärgiga saada kaup või teenus, mille müük või osutamine on müüja põhitegevus. (Sivanantham, Kidd 2014).

2. Lepinguliste kohustuste tuvastamine

Tulu kajastamise mudeli teine aste käsitleb lepingulisi kohustusi ning on esitatud standardi paragrahvides 22 – 46. Lepinguline kohustus on lubadus toimetada kaup või osutada teenus kliendile, lepingulisi kohustusi eristatakse ning kajastatakse eraldi. Lepingulise kohustuse aluseks võivad olla eraldiseisev kaup (või teenus) või ühe kogumina käsitletavat kaubad ja teenused. (Lynch, Pryor 2018) Lepinguliste kohustuste tuvastamine ja klassifitseerimine on tuluarvestuse protsessi olulised ülesanded, mis nõuavad ettevõttelt hinnangulist suhtumist. Näiteks kliendilepingu kohaselt kohustub müüja kliendile ehk ostjale tootma ja paigaldama seadme. Müüja põhitegevus on seadmete tootmine, müük ja paigaldus. Samalaadseid seadmeid müüakse turul vastavalt kliendi soovile nii eraldi kui ka koos paigaldusega, seega on seade ja seadme paigaldus eraldiseisvad kaup ja teenus ning neid kajastatakse kui kahte eraldiseisvat lepingulist kohustust. Alternatiivne variant oleks kajastada seadet koos paigaldusega ühe lepingulise kohustusena, kui seadme paigaldust ei oleks võimalik saada teiste kaupmeeste käest.

3. Tehingumaksumuse tuvastamine

Tulu kajastamise mudeli kolmas aste käsitleb tehingumaksumust ning on esitatud standardi paragrahvides 47 – 72. Tehingumaksumus on oodatud tasu lepinguliste kohustuste täitmise eest. Tehingumaksumus võib olla muutuv või fikseeritud. Tehingumaksumus on muutuv siis, kui kliendilepingus sisaldub vastav komponent, mis on selgesti esitatud või tuleneb rutiinsest äripraktikast, nagu näiteks soodustus, rabatt, boonus või muu tehingut stimuleeriv hinnaoptioon. Muutuva tehingumaksumuse hindamiseks on kaks meetodit: oodatud tasu väärtus (*the expected value*)

ja oodatud tasu kõige tõenäolisem väärtus (*the most likely amount*). Kahest meetodist valitakse kõige sobivam ning seda rakendatakse lepingu kehtivuse vältel. Meetod on kõige sobivam siis, kui ta annab tehingumaksumuse kõige täpsema hinnangu. (Yeaton 2015) Tehingumaksumuse tuvastamise käsitlemise näiteks on tehing, kus kliendilepingu kohaselt kohustub müüja kliendile ehitama objekti ning klient maksab selle eest müüjale 500 000 eurot. Kliendileping sisaldab boonuseid, mis rakenduvad kindlaks määratud spetsiifiliste tingimuste täitmise korral. Ehitaja hinnangul realiseeruvad boonused järgmiselt: 50%-se tõenäosusega realiseeruvad boonused 20 000 euro ulatuses, 30%-se tõenäosusega realiseeruvad boonused 10 000 euro ulatuses, 5%-se tõenäosusega realiseeruvad boonused 5000 euro ulatuses ning 15%-se tõenäosusega boonused ei realiseeru. Kuna boonuste summa sõltub erineva tõenäosusega kaalutud boonustest, siis tehingumaksumuse hindamiseks sobib oodatud tasu meetod. Tehingumaksumuse arvutus oodatud tasu väärtuse meetodiga: $500\,000 + 0,5 \times 20\,000 + 0,3 \times 10\,000 + 0,05 \times 5000 = 513\,250$ eurot, millest on boonuse oodatud väärtus 13 250 eurot. Oodatud tasu kõige tõenäolisema väärtuse meetodi rakendamine on asjakohane, kui ehitaja hinnangul boonuste realiseerumine oleks kas kindlalt ebatõenäoline (0 eurot) või kindlalt tõenäoline (näiteks 10 000 eurot) ning tehingumaksumus oodatud tasu kõige tõenäolisema väärtuse meetodi järgi oleks vastavalt 500 000 eurot või 510 000 eurot.

4. Tehingumaksumuse seostamine lepinguliste kohustustega

Tuluarvestuse mudeli neljas aste käsitleb tehingumaksumuse seostamist lepinguliste kohustustega ehk lepingulised kohustused (mida käsitleb mudeli teine aste) seostatakse tehingumaksumusega (mida käsitleb mudeli kolmas aste). Tulu kajastamise mudeli neljas aste on käsitletud standardi paragrahvides 73 – 104, millest on toodud alljärgnevalt kokkuvõte:

- Tehingumaksumus jaotatakse eraldiseivate kaupade ja teenuste müügihinnale.
- Kui kauba või teenuse eraldiseisev müügihind ei ole selgelt määratletav, siis hinnatakse eraldiseisev müügihind.
- Kui tehingumaksumus on muutuv ehk sisaldab soodustust, rabatti, boonust või mõnda muud tehingut stimuleerivat hinnaoptsiooni, siis tuleb vastav komponent seostada toote või teenuse müügihinnaga.

Kauba või teenuse eraldiseisva maksumuse müügihinnas hindamiseks on erinevaid meetodeid, sealhulgas (IFRS 15 § 79):

- Korrigeeritud turuhinna meetod: ettevõtte hindab oma toodete või teenuste turgu ning hinnanguliselt määratleb hinnad, mida klient oleks nõus nende toodete või teenuste eest maksma;
- Eeldatava kulu pluss marginaali meetod: ettevõtte arvestab, kui palju tal lepingulise kohustuse täitmisel kulusid võib tekkida, seejärel lisab sellele sobiva marginaali;
- Jäägi meetod: ettevõtte lahutab kogu tehingumaksumusest nende kaupade ja teenuste eraldiseisvad müügihindad, mis on eelnevalt kindlaks määratletud ning jäägi summa on eraldiseisva kauba või teenuse maksumus.

Näiteks kliendilepingu kohaselt kohustub müüja müüma kliendile kahte toodet kogumaksumusega 1000 eurot. Toote A müügihind on selgelt määratletav ning see on 500 eurot. Toote B müügihind ei ole selgelt määratletav, kuid kasutades eeldatava kulu pluss marginaali meetodit, leiti, et eraldiseisva toote B hind on 800 eurot. Seega on eraldiseisvate toodete A ja B maksumus kokku 1300 eurot ning tehingumaksumus 1000 eurot jaotatakse toodetele A ja B proportsionaalselt nende müügihindadele. Tootele A jaotatakse 385 eurot ($500 \div 1300 \times 1000 = 385$), tootele B jaotatakse 615 eurot ($800 \div 1300 \times 1000 = 615$).

5. Tulu kajastamine, kui lepingulised kohustused on täidetud

Tuluarvestuse mudeli viies aste käsitleb tulu kajastamist, kui lepingulised kohustused on täidetud, käsitus on esitatud standardi paragrahvides 105 – 109. Tulu kajastatakse summas, mis on võrdne täidetud lepingulisele kohustusele jaotatud tehingumaksumusega. Lepingulised kohustused võib lugeda täideks saadud, kui kontroll kaupade või teenuste üle läks müüjalt kliendile ehk ostjale. Kaupade või teenuste üle kontrolli üleminek müüjalt kliendile võib leida aset ühel ajahetkel või aja jooksul. Näiteks kauba müügi korral lepinguline kohustus võib olla täidetud ajahetkel, kuid teenuste osutamise korral lepinguline kohustus täidetakse pigem aja jooksul, kui ühel ajahetkel. (Sultanoğlu 2017)

Tulu kajastamine aja jooksul toimub vastavalt lepingulise kohustuse täitmise progressile ehk edenemise astmele, seega tulu kajastamise ja lepingulise kohustuse täitmise ajad ühtivad või on ligilähedased. Lepingulise kohustuse täitmise edenemise mõõtmisel kasutab ettevõtte selleks sobivat meetodit, näiteks töö jaotises 1.2. käsitletud valmidusastmemeetodit (autori näited IAS 11 rakendamisest fikseeritud tasuga lepingu või kulud pluss lepingu korral).

Intellektuaalse omandi (IO) litsentsidega seotud tulu kajastatakse sõltuvalt litsentsi liigist, mida on kahte liiki:

- Funktsionaalse (*functional*) IO litsents: kliendi jaoks litsentsist tulenevad hüved seisnevad litsentsi funktsionaalsuses, näiteks tarkvara, bioloogilised ja ravimiretseptid, filmid, telesaated, muusika;
- Sümbolse (*symbolic*) IO litsents: kliendi jaoks litsentsist tulenevad hüved seisnevad litsentsiandjaga assotsiatiivsetes seostes, näiteks bränd, jalgpalliklubi logo, frantsiis.

Funktsionaalse IO müügi korral on tulu tekkimise ajahetk, kui litsentsi üle kontroll läks müüjalt ostjale. Sümbolse IO müügi korral kajastatakse tulu aja jooksul litsentsi kehtivuse vältel ning üldjuhul lineaarselt. (Holzmann, Munter 2015)

IFRS 15 arvestuspõhimõtted hõlbustavad tulu kajastamist mitmest komponendist koosnevate tehingute korral. Mitmest komponendist koosneva tehingu tulu kajastamine vana ja uue standardi kohaselt erineb alati, kui komponendid tarnitakse erineval ajal. Näiteks majandustarkvara firma müüb uue raamatupidamisprogrammi (toode), milles mõned moodulid (komponendid) puuduvad.

- *IAS* 18 § 14 kohaselt tulu kajastamise põhikriteeriumid on müüdüd kauba omandiga seotud oluliste riskide ja hüvede üleminek müüjalt ostjale ning müüjal valitseva mõju müüdüd kauba üle puudumine. Müüdüd tootega (raamatupidamisprogramm) kaasnevad riskid ja hüved ning valitsev mõju müüdüd kauba üle on endiselt müüjal, sest osa tema moodulitest müügihetkel puuduvad. Seega *IAS* 18 § 14 esimene ja teine kriteerium ei ole täidetud. Tulu kauba müügist on võimalik usaldusväärset mõõta, sest on müügihind ostja ja müüja vahel eelnevalt kokku lepitud ning müüjal on õigus saada tasu kauba müügist. Seega on täidetud *IAS* 18 § 14 kolmas ja neljas kriteeriumid. Tehinguga seostatud kulusid on võimalik usaldusväärset mõõta, sest komponentidega seostatud kulud arvestatakse eraldi ning jaotatakse komponentidele. Seega on täidetud *IAS* 18 § 14 viies kriteerium. Kuna esimene ja teine kriteerium ei ole täidetud, kajastatakse vana standardi kohaselt toote müük viitluna kuni puuduvad komponendid on tootele lisatud.
- Uue standardi kohaselt kajastatakse tulu siis, kui lepingulised kohustused on täidetud. Seega kajastatakse uue standardi kohaselt tulu raamatupidamisprogrammi müügist proportsionaalselt tehingumaksumusele jaotatud ning täidetud lepingulistele kohustustele. Tulu müügihetkel puuduvate komponentide müügist kajastatakse siis, kui puuduvad komponendid on tarnitud. Lepinguliste kohustuste tuvastamine ja müügihetkel puuduvate moodulite tarnelubadusega

kaasnevate kohustuste hindamine võivad osutada keerulisteks ülesanneteks, eriti tingimustes, kus eraldi komponente ettevõtte ei müü. Tehingumaksumuse seostamine lepinguliste kohustustega ning selleks kasutatavaid meetodeid käsitleb *IFRS* 15 tuluarvestuse mudeli neljas aste.

IFRS 15 käsitleb mitmest komponendist koosnevaid tehinguid, kus üks komponent on kaup ning teine komponent on teenus. *IAS* 18 ei käsitle tulu kajastamist olukorras, kus tehing koosneb kauba müügist ja teenuse osutamisest. Näiteks automüüja müüb kliendile auto, mille hinnas on ka talverehvide komplekt ja tehniline hooldus. Auto ja talverehvid antakse ostjale üle tehingupäeval, tehniline hooldus teostatakse kolme kuu pärast.

- *IAS* 18 seisukohast koosneb tehing kauba (auto koos talverehvide komplektiga) müügist ning teenuse (tehniline hooldus) osutamisest. Kauba müügist saadud tulu kajastatakse tehingupäeval, sest *IAS* 18 § 14 kõik tulu kajastamise kriteeriumid on täidetud. Teenus ei ole veel osutatud, seega tulu teenuse osutamisest kajastada ei saa. Kuna *IAS* 18 ei täpsusta näites toodud olukorda, siis on võimalik kajastada tulu tehingust kolme kuu pärast, kui teenus on osutatud või kajastada tulu kauba müügist tehingupäeval ja tulu teenuse osutamisest kolme kuu pärast, kui tehing on osutatud. Tulu osaline kajastamine eeldab tehingumaksumuse jaotamist teenusele. Kuna *IAS* 18 ei käsitle tehingumaksumuse jaotamist eraldiseisvatele kaupadele või teenustele, siis eeldatakse, et tulu kajastatakse näites toodud olukorras siis, kui kaup on üle antud ja teenus on osutatud ehk kui *IAS* 18 paragrahvides 14 ja 20 kõik tulu kajastamise kriteeriumid on täidetud. Kuna näites toodud tehingu teenus on ebaoluline võrreldes tehingu kaubaga, siis ka eeldatakse, et tulu kajastatakse kauba müügi päeval.
- *IFRS* 15 kohaselt kajastatakse tulu auto müügist proportsionaalselt täidetud lepinguliste kohustustele ehk tuleb eristada kolme komponenti tehingutasusid ja neile jaotatud kohustusi. Autole ja talverehvidele jaotatud tehingumaksumus kajastatakse tuluna müügi hetkel ning hooldusele jaotatud tehingutasu kajastatakse tuluna siis, kui hooldus on teostatud. Tehingutasu seostamisel lepinguliste kohustustega lähtutakse uue standardi tuluarvestuse mudeli nõuetest. Käsitletud näites rõhutakse *IAS* 18 ebamäärust võrreldes uue standardiga, mille kohaselt mitmest komponendist koosneva tehingu tulu kajastamine on selgelt reguleeritud.

Uue standardi üks peamistest põhimõtetest eeldab kajastatud tulu ja täidetud lepinguliste kohustuste võrdseid summasid. Uue standardi põhimõtted on koondatud joonisel 1 esitatud mudelisse. *IFRS 15* tulu kajastamise detailne mudel on *IASB* välja töötatud standard tulu kajastamiseks, nimelt tulu tehingutest klientidega. Uue standardi vaateväli ei laiene tulu liikidele, mis on reguleeritud teiste standarditega. (Camfferman, Zeff 2015)

Jaekaubanduse tehingute korral *IFRS 15* ja *IAS 18* arvestuspõhimõtete erinevus ei mõjuta tulu kajastamist. Näiteks mobiiltelefon, mille hind hinnakirja järgi on 600 eurot, müüakse lepingulisele kliendile 400 euro eest. Müüja käsitleb hinnasoodustust 200 eurot kliendisoodustusena nii vana kui ka uue standardi kohaselt. Vana tuluarvestuse standardi kohaselt kajastatakse tulu seadme müügist summas 400 eurot, sest *IAS 18* § 14 tulu kajastamise kõik kriteeriumid on täidetud. Uue tuluarvestuse standardi kohaselt kajastatakse tulu seadme müügist summas 400 eurot ehk tehingutasu summas.

Tulu kajastamise ja lepinguliste kohustuste täitmise vastavuse arvestuspõhimõte rakendub *IAS 11* ja *IFRS 15* korral. Tulu ehituslepingust kajastatakse valmidusastme meetodil, eeldades et ehituslepingu lõpptulemust on võimalik usaldusväärselt mõõta ning tulude ja vastavate kulude summad leitakse valmidusastme meetodil. (*IAS 11* § 22) *IFRS 15* korral kajastatakse tulu, kui lepingulised kohustused on täidetud. Tulu ehituslepingust kajastamine *IAS 11* ja *IFRS 15* kohaselt on erinev, kui ehitusleping sisaldab boonuseid. Näiteks kliendilepingu kohaselt kohustub müüja kliendile ehitama objekti ning klient maksab selle eest müüjale 500 000 eurot. Kliendileping sisaldab boonuseid, mis rakenduvad kindlaks määratud spetsiifiliste tingimuste täitmise korral. Ehitaja hinnangul realiseeruvad boonused järgmiselt: 50%-se tõenäosusega realiseeruvad boonused 20 000 euro ulatuses, 30%-se tõenäosusega realiseeruvad boonused 10 000 euro ulatuses, 5%-se tõenäosusega realiseeruvad boonused 5000 euro ulatuses ning 15% tõenäosusega boonused ei realiseeru.

- Tulu kajastamine *IAS 11* kohaselt fikseeritud tasuga lepingu ja kulud pluss lepingu korral erineb kuid mõlema lepingu korral kajastatakse boonused siis, kui vastavad lepingutingimused on täidetud ning lepingu maksumus neist ei sõltu. Fikseeritud tasuga lepingu korral on lepingu tasu 500 000 eurot ning kulud pluss lepingu korral on lepingu tasu 487 500 eurot. Näite arvutused on toodud jaotises 1.2. *IAS 11* kohaselt tulu kajastamise näidete käsitluses.

- *IFRS 15* tuluarvestuse mudeli kolmas aste nõuab tehingumaksumuse tuvastamist ning täpsustab, et tehingumaksumus võib olla muutuv või fikseeritud. Näites on toodud muutuva tasuga ehitusleping, mille tasu *IFRS 15* vaatenurgast sõltub boonustest. Sõltuvalt tehingumaksumuse hindamise meetodist on ehituslepingu tasu 500 000 kuni 513 250 eurot. Näite arvutused on toodud jaotises 1.2. *IAS 11* kohaselt tulu kajastamise näidete käsitluses ning jaotises 2.2. tehingumaksumuse tuvastamise käsitluses (tuluarvestuse mudeli kolmas aste). Kulud pluss ehituslepingu tehingumaksumuse arvutus *IFRS 15* kohaselt: $(162\,500 + (13\,250 \div 3)) \times 3 = 500\,750$ eurot ehk poolteise aasta jooksul teenitud tulule liidetakse hinnanguline boonuste summa. Käsitletud näites rõhutakse varasema ja uue standardite erinevust boonuste kajastamisel. *IAS 11* kohaselt kajastatakse boonused vastavalt nende realiseerumisele, *IFRS 15* kohaselt kajastatakse boonused hinnanguliselt.

Uue standardi nõuete kohaselt tuvastatakse tehingumaksumus, võttes arvesse boonused ehk tuvastatakse tehingumaksumus, arvestades ebakindlusega. Vana standard ei esita tehingumaksumuse tuvastamise nõuet. Lepingu käsitus uue ja vana standardite kohaselt ka erinev, *IFRS 15* käsitleb ehituslepinguid kliendilepingutena.

Esimene oluline erinevus uue ja varasemate standardite vahel seisneb selles, et uue standardi kohaselt kliendilepingutes sisalduvaid ja tulevikus tõenäoliselt realiseeruvaid boonuseid ja soodustusi tuleb kajastada tuluna enne realiseerumist. Kooskõlas varasemate standarditega võis tulu kajastada ainult summas, mis sõltus fikseeritud või kindlalt määratletud müügihinnast. Tuluarvestuse uue standardi aluseks on põhimõte, et tulu on teenistus, mida ettevõtte saab tulevikus vastavalt sõlmitud kliendilepingule ehk uue standardi alusel tuleb ettevõttel kajastada tuluna ka hinnangul p õ h i n e v a d tõenäoliselt realiseeruvad boonused ja soodustused. Teine oluline erinevus uue ja varasema standardi vahel seisneb selles, et asendatud standardi kohaselt lähtutakse tulu kajastamisel peamiselt kauba omandiga seotud riskide ja hüvede üle andmisest, kuid uue tuluarvestuse standardi kohaselt lähtutakse tulu kajastamisel ennekõike v a l i t s e v a s t m õ j u s t kaupade ja teenuste üle. (Du, Whittington 2017)

Tuluarvestuse standardite *IAS 18*, *IAS 11* ja *IFRS 15* olulised erinevused sõltuvad standardis käsitletud tululiikidest. Standardite võrdlus tululiikide perspektiivist on toodud tabelis 1.

Tabel 1. Tuluarvestuse standardite võrdlus

Tululiik	<i>IAS 18</i>	<i>IAS 11</i>	<i>IFRS 15</i>
Kauba müük või teenuse osutamine	Käsitleb	Ei käsitle	Käsitleb
Aja jooksul osutatav teenus, v.a ehitusleping	Käsitleb	Käsitleb	Käsitleb
Ehitusleping	Ei käsitle	Käsitleb	Käsitleb
Mitmest komponendist koosnev tehing, näiteks kauba müük ja teenuse osutamine	Ei käsitle	Ei käsitle	Käsitleb
Lepinguga määratud aja jooksul teenitav boonus	Ei käsitle	Ei käsitle	Käsitleb

Allikas: autori koostatud, töö esimeses ja teises peatükides esitatud informatsiooni alusel

IFRS 15 käsitleb kõiki tabelis 1 toodud tululiike, mida käsitlevad varasemad standardid osaliselt. Kliendilepingutest saadava müügitulu mõistmist hõlbustab informatsioon, mida esitatakse, järgides uue tuluarvestuse standardi avalikustamismõtteid.

2.3. *IFRS 15* avalikustamismõtteid

Uue tuluarvestuse standardi avalikustamismõtteid lihtsustavad aruandes esitatud informatsiooni mõistmist. Aruande kasutaja vaatevinklist on *IFRS 15* avalikustamismõtteid oluliselt sõbralikumad, kui asendatud standardite nõuded, sest uue standardi avalikustamismõtteid teevad võimalikuks finantsaruande lugeja põhjaliku arusaamise ettevõtte tuluarvestusest ja sellega seotud ebakindlusest. (Brown 2016)

Lugedes *IFRS 15* kohaselt koostatud finantsaruannet, võib osutada ettevõtte tulu kajastamise protsessi mõistmine lugeja jaoks keeruliseks ülesandeks. Näiteks audiitor peab veenduma, et juhtkonna hinnangud põhinevad asjakohasel informatsioonil ja tulu on kajastatud reeglite kohaselt. Investoril võib tekkida raskusi juhtkonna hinnangute mõistmisega. Tuluga seotud informatsioonist arusaamist lihtsustavad võrreldes varasemate standarditega oluliselt põhjalikumaks muutunud avalikustamismõtteid. Uue standardi kohaselt peab juhtkond hindama tuluarvestusega kaasnevat

ebakindlust, nagu näiteks tulevikus saadaoleva tulu suurust ja selle tõenäosust. Tuluarvestusega kaasnevate ebakindluste hindamine on subjektiivne hinnang tulevikus asetleidvatele sündmustele puuduliku informatsiooni tingimustes. Audiitorite, investorite ja teiste finantsaruannete kasutajate arvamus sellest, kui kindlalt ettevõtte end tunneb, sõltub olulisel määral just tuluarvestusega kaasnevate ebakindluste hinnangu täpsusest. Lisaks hinnangu täpsusele peab avalikustatud informatsioon olema võimalikult kvaliteetne ehk piisav ja arusaadav. Kvantitatiivse informatsiooni esitamise viis võib samuti avaldada mõju finantsaruande lugeja arvamusele ettevõtte kindlustundest, näiteks tuluarvestusega kaasnev ebakindlus võib olla esitatud kvantifitseeritud kujul kas vahemikuna või kindla arvuna. (Du, Whittington 2018)

IFRS 15 avalikustamisnõuded on esitatud standardi paragrahvides 110 – 129. Kokkuvõtlik ülevaade standardis esitatud avalikustamisnõuetest on toodud tabelis 2. Avalikustamisnõuete jaotis algab nõuete eesmärgi ja selle täitmiseks vajaliku informatsiooni määratlemisest (*IFRS 15* § 110):

- Avalikustamisnõuete eesmärk on aruande koostaja kohta piisava informatsiooni avalikustamine, mis võimaldab finantsaruannete kasutajatel mõista kliendilepingutest saadava müügitulu ja tekkiva rahakäibe laadi, summat, ajastust ja ebakindlust.
- *IFRS 15* avalikustamisnõuete eesmärgi täitmiseks peab ettevõtte avalikustama nii kvantitatiivset kui ka kvalitatiivset informatsiooni, hõlmates kliendilepinguid, uue standardi rakendamisega kaasnevaid olulisi hinnanguid ning vara koosseisus kajastatud kliendilepingu hankimise või täitmisega seotud kulusid.

Varasemates tuluarvestuse standardites avalikustamisnõuete eesmärki ei käsitleta.

Tabel 2. Kokkuvõtlik ülevaade IFRS 15 avalikustamismõuetest

<u>Kliendilepingud</u>	Tulu kliendilepingutest avalikustatakse teistest tululiikidest eraldi ning esitatakse tulu jaotus. Avalikustatakse lepinguliste nõuete, vara, kohustiste alg- ja lõppsaldod. Täitmata lepinguliste kohustuste kohta tuleb avalikustada aeg, millal ettevõtte kavatseb neid täita ja kumulatiivne tehingumaksumus, mis on jaotatud täitmata lepingulistele kohustustele.
<u>Uue standardi rakendamise kaasnevad olulised hinnangud</u>	Lepinguliste kohustuste kohta, mille täitmine leiab aset aja jooksul, tuleb avalikustada meetod, millega kohustuse täitmise arengut mõõdetakse (näiteks sisendi- või väljundimeetod) ning põhjendus, miks valitud meetod on sobiv. Lepinguliste kohustuste kohta, mille täitmine leiab aset ühel ajahetkel, tuleb avalikustada hinnang, kuidas fikseeritakse kaupade või teenuste üle kontrolli üleminek müüjalt kliendile. Samuti peab olema avalikustatud informatsioon meetodite, hinnangute ja teiste sisendite kohta, mida kasutatakse tehingumaksumuse ja lepinguliste kohustuste tuvastamiseks ja hindamiseks, näiteks hinnangud muutuva tehingumaksumuse komponentidele.
<u>Varana kajastatud kliendilepingu hankimise või täitmisega seotud kulud</u>	Avalikustatud informatsioonist peab selguma kliendilepingu hankimise või täitmisega seotud kulude päritolu ning amortisatsiooni meetod. Samuti peab avalikustama varana kajastatud kulutuste lõppsaldod, aruandeperioodi jooksul kuluna kajastatud ja allahindlusest tekkinud kadumi summad.

Allikas: autori koostatud, IFRS 15 § 110-129 alusel

Võrreldes varasemate tuluarvestuse standarditega on uue standardi informatsiooni avalikustamismõuded oluliselt põhjalikumad ning kohustavad avalikustama informatsiooni, mida varem polnud nõutud. Näiteks kohustab uus standard ettevõtteid avalikustama üksikasjalikku informatsiooni lepinguliste kohustuste ja neile jaotatud tehingumaksumuse kohta, kirjeldades lepinguliste kohustuste detaile, kaasa arvatud olulised maksetingimused. Tulu kajastamise läbipaistvuse perspektiivist teeb uue standardi rakendamine küll olukorra paremaks, kuid ei garanteeri probleemide, näiteks tuluga manipuleerimine, lakkamist. (Rutledge *et al.* 2016).

Uus rahvusvaheline finantsaruandluse standard IFRS 15 „Kliendilepingutest saadav müügitulu“ kehtib alates 01.01.2018 ning selle reaalne mõju ettevõtete finantsaruannetele hakkab selguma alates 2019. aastast. Alates 2014. aasta maist, kui avaldati uue standardi esimene versioon, on finantsarvestuse valdkonnas käsitletud uue standardiga kaasnevate ootuste teemat suhteliselt palju, millest antakse ülevaade magistritöö jaotises 2.5.

2.4. Uue standardi esmakordne rakendamine

IASB esialgse plaani järgi pidi uus standard jõustuma 01.01.2017, kuid standardi juurde mõeldud selgituste koostamise lõpetamine nõudis lisaega, mille tõttu lükati standardi jõustumise kuupäev üks aasta edasi. *IFRS* 15 rakendamine on kohustuslik 01.01.2018 või hiljem algavatele perioodidele ning ettevõtetele oli antud ka ennetähtaegse rakendamise valikuvõimalus. *IFRS* standardite rakendamisega seotud üks hilisematest uuringutest toob välja mõned tähelepanekud (Trabelsi 2018):

- Ettevõtte juhtkonnal on võimalik maksimeerida ettevõtte huve, valides *IFRS* standardite esmakordseks rakendamiseks sobivama aja.
- *IFRS* standardite ning nende ennetähtaegne rakendamine lisab finantsaruandele kvaliteeti.
- Finantsaruanded muutuvad veel kvaliteetsemaks siis, kui saabub uute *IFRS* standardite rakendamise tähtaeg ehk enamus ettevõtteid ei kasuta *IFRS* standardite ennetähtaegse rakendamise valikuvõimalust.

Uues tuluarvestuse rahvusvahelises finantsaruandluse standardis esitatud üleminekunõuete kohaselt on esmakordseks rakendamiseks ettevõtetele antud kaks meetodit: tagasiulatuv (*full retrospective method*) ja osaliselt tagasiulatuv (*modified retrospective method*). Tagasiulatava meetodi korral rakendatakse uue standardi nõuded kõikidele aruandes esitatud perioodidele. Osaliselt tagasiulatava meetodi korral rakendatakse uue standardi nõuded aruandeperioodi andmetele tingimusel, et aruandeperioodi omakapitali vastava kirje algsaldo on korrigeeritud kliendilepingutega, mis olid aruandeperioodi alguskuupäeva seisuga lõpetamata. (Applying IFRS ... 2018)

Meetodi valik on vaba ning mõlema meetodi korral on oodata olulist mõju uue standardi rakendamisele eelnevate perioodide müügitulule ja kooskõlas uue standardiga koostatud kasumiaruande kirjetele. (Brasser *et al.* 2018)

IFRS 15 üleminekusätteid käsitletakse standardi paragrahvides C1 – C10. Uue tuluarvestuse standardi esmakordsel rakendamisel kasutatavate meetodite käsitlemiseks koostas autor näite.

Näide *IFRS* 15 esmakordsel rakendamisel kasutatavate meetodite käsitlemiseks:

IFRS 15 esmakordsel rakendamisel 2018. aasta majandusaasta aruandekuupäeval on teada, et aruandeperioodi alguskuupäeva seisuga lõpetamata kliendileping sisaldab boonuseid, mille realiseerumine sõltub kindlaks määratud spetsiifiliste tingimuste täitmisest ning boonuste arvestamine toimub lepingu lõppemisel. Kliendilepingu alguskuupäeval oli ettevõtte juhtkonna hinnangul boonuste realiseerumise tõenäosus 80% ning 2017. majandusaastal teenitud boonuste summa on 8000 eurot.

- Ettevõtte rakendab uut tuluarvestuse standardit tagasiulatuvalt ehk kasutab *full retrospective method*'it, mille korral võtab tarvitusele standardi üleminekusätete lisa paragrahvis C5 esitatud abinõud. Tagasiulatuva meetodi korral rakendatakse uue standardi nõuded kõikidele aruandes esitatud perioodidele ehk 2017. ja 2018. majandusaastate andmetele. Seega korrigeerib ettevõtte 2018. aasta majandusaasta aruandes 2017. majandusaasta andmeid suurendades kliendilepingutest saadud tulu ja aruandeperioodi kasumit 8000 euro võrra.
- Ettevõtte rakendab uut tuluarvestuse standardit, kasutades *modified retrospective method*'it, mille korral võtab tarvitusele standardi üleminekusätete lisa paragrahvis C7 esitatud abinõusid. Osaliselt tagasiulatuva meetodi korral rakendatakse uue standardi nõuded aruandeperioodi andmetele tingimusel, et aruandeperioodi omakapitali vastava kirje algsaldo on korrigeeritud kliendilepingutega, mis olid aruandeperioodi alguskuupäeva seisuga lõpetamata. Seega ettevõtte suurendab 2018. aasta majandusaasta aruandes jaotamata kasumit 8000 euro võrra.

IFRS 15 esmakordse rakendamise mõlema meetodi korral järgitakse uue tuluarvestuse standardi nõuet, mille kohaselt tuleb hinnata ja kajastada tehingut motiveerivaid hinnaoptioone, hinnates nendega kaasnevat ebakindlust. Varasemad standardid seda nõuet ei esitanud.

2.5. Uue standardiga kaasnevad ootused

IASB ja *FASB* koostöö tulemusena valminud tuluarvestuse standardi avaldamine on esimene suur samm US *GAAP* ja *IFRS* standardite konvergeerumise jaoks. Oodatakse, et uue standardi rakendamine toob kaasa palju muutusi kaasa arvatud järgmised (Crump 2014):

- Erinevate valdkondade ettevõtted, mis siamaani on kajastanud tulu lähtudes erinevatest reeglitest, saavad nüüd kasutada ühtset tuluarvestuse standardit. Seeläbi hõlbustab uus standard finantsaruannete lugejate vaatevinklist ettevõtete võrreldavust.
- Finantsaruandluse üks olulisematest teemadest ehk tuluarvestus saab nüüd hulganisti täpsustusi, milles on *IASB* ja *FASB* üksmeelel.
- Oluliselt täiendatud avalikustamisnõuded aitavad finantsaruande lugejal paremini mõista ettevõtte tuluarvestuse protsessi, eriti teenuste ja mitmest komponendist koosnevate toodete müügist saadava tulu korral.

SEC suhtub skeptiliselt hinnangutesse, kui ettevõtte juhtkond arvab, et uus standard ei avalda olulist mõju ettevõtte finantsaruannetele. *SEC*-i töötajad leiavad, et isegi, kui uue standardi mõju on mõne üksikettevõtte finantsseisundi aruandele või kasumiaruandele ebaoluline, siis mõju finantsaruande lisades avalikustatud müügituluga seotud informatsioonile on pigem oluline kui ebaoluline. Seega tuleb *SEC* ettevõtetele meelde, et uue standardi rakendamisel peab järgima kajastamise, hindamise, esitamise ja avalikustamise nõudeid. (Brasser *et al.* 2018)

Arvatakse, et uue standardi rakendamine mõjutab paljusid ettevõtteid, eriti neid, kelle müügitulu teenitakse pikaajaliste kliendilepingute alusel, nagu näiteks ehitus- ja meediaettevõtted. Mida pikaajalisem on kliendileping, seda komplitseeritum tehingumaksumuse ja lepinguliste kohustuste täpne vastandamine. (Trabelsi 2018)

Sageli ettevõtte juhtkonna hinnangulisel arvamusel baseeruvad finantsaruanded ei ole lihtsad ning uue standardi rakendamisel ei pruugi muutuda lihtsamaks, sest finantsaruannete koostajad alles õpivad kasutama uut standardit. (Lynch, Pryor 2018)

Tuluarvestuse raamistiku muutus mõjutab oluliselt paljude ettevõtete finantsaruandeid, sest ettevõtte tulu on alati olnud investorite, kreditoride ja teiste finantsaruannete lugejate vaatevinklist üks kõige enam tähelepanu pälvinud finantsmõõdikuid, seega ka järelevalveasutuste erilise tähelepanu all. Tulu kajastamine ekslikul viisil, tahtmatult või tahtlikult, on sageli olnud majandusarvestuse probleemiks, mis võib muutuda uue tuluarvestuse raamistiku tingimustes veelgi keerulisemaks nii järelevalvele kui ka finantsaruannete koostajatele ja kasutajatele. (Sherman *et al.* 2015)

Magistritöö üks ülesannetest on selgitada välja uue rahvusvahelise tuluarvestuse standardi *IFRS 15* mõju Eesti börsiettevõtete finantsaruannetele. Ettevõtete tutvustus ning nende finantsaruannetes esitatud hinnangud enne ja pärast uue standardi rakendamist käsitletakse jaotistes 3.1. ja 3.2. Jaotis 3.3. selgitab *IFRS 15* rakendamise mõju ettevõtete finantsaruannetele ning jaotises 3.4. arutletakse töö tulemuste üle.

3. UUE STANDARDI MÕJU FINANTSARUANNETELE

3.1. Eesti börsiettevõtete tutvustus

Töö eesmärk on välja selgitada uue tuluarvestuse standardi esmakordse rakendamise mõju Nasdaq OMX Baltic börsil põhinimekirjas noteeritud Eesti ettevõtete finantsaruannetele. Järgnevalt käsitletakse Eesti börsiettevõtete äritegevust ja müügitulu.

Arco Vara AS põhitegevus on kinnisvara arendus ja müük ning kinnisvaraga seotud teenuste osutamine Eestis ja Bulgaarias. Ligikaudu 76% kontserni müügitulust on kinnisvara müük ning 24% on teenuste osutamine. Seisuga 31.12.2018 töötas kontsernis 20 inimest. (Arco Vara AS)

AS Baltika tegeleb rahvusvahelise rõivakaubandusega, opereerides rõivabrändidega Monton, Mosaic, Baltman, Bastion ja Ivo Nikkolo. Baltika müügitulu moodustab jaekaubandus ja hulgimüük, e-poe ja frantsiisi müük moodustavad kokku ligikaudu ühe kuuendiku kontserni müügitulust. 2018. aasta keskmine töötajate arv Baltikas oli 1004. (AS Baltika)

AS Ekspress Grupp on Baltimaade juhtiv meediakontsern, mis omab Eesti, Läti ja Leedu tuntumaid meedia portaale, kirjastab Eesti loetumaid ajalehti ja ajakirju ning korraldab nende levi ja kojukande, samuti pakub trükiteenust lisaks enda väljaannetele ka teistele Eesti ja välisriikide klientidele. Kontserni müügitulu kõige tähtsamad komponendid on reklaamitulu ning ajakirjandusväljaannete müük. 2018. aasta keskmine töötajate arv kontsernis oli 1698. (AS Ekspress Grupp)

AS Harju Elekter toodab elektriseadmeid 1968. aastast. Kontserni põhitegevus on elektrienergia jaotusseadmete disain, tootmine ja turustamine. Ligikaudu 90% kontserni müügitulust on elektriseadmete müük. Seisuga 31.12.2018 töötas kontsernis 736 inimest. (AS Harju Elekter)

AS LHV Group on loodud 1999. aastal pikaajalise investeerimis- ja ettevõtluskogemusega inimeste poolt ning suurim eestimaine finantsasutus. Kontserni äritegevus on jaotatud kolmeks segmendiks: jae-, privaat- ning ettevõtete pangandus. Müügitulu kaks peamist komponenti on intressitulu ning komisjoni- ja teenustasutulu. Intressitulust ligikaudu 50% moodustavad ettevõtluslaenud ning teenustasutuludest ligikaudu 50% moodustavad kontserni poolt valitsetavad fondid. Kontserni keskmine töötajate arv 2018. aastal oli 366. (AS LHV Group)

AS Merko Ehitus on üks Eesti juhtivatest ehitusettevõtetest, tegutseb Baltikumi ja Norra turgudel. Ligikaudu 5/6 kontserni müügitulust moodustavad ehitusteenused ning 1/6 kinnisvaraarendus, töötajate arv seisuga 31.12.2018 oli 764. (AS Merko Ehitus)

AS PRFoods tegeleb kala ja kalatoodete tootmise ja müügiga peamiselt Soomes, Suurbritannias, Eestis ja Rootsis. Kontserni müügitulu peamiselt moodustub kala ja kalatoodete müügist. Seisuga 30.06.2018 töötas kontsernis 377 inimest. (AS PRFoods)

AS Pro Kapital Grupp keskendub Baltikumi pealinnades asuvate suuremahuliste kommerts- ja elamukinnisvarade arendamisele, haldamisele ja müügile ning kontsern omab ja opereerib hotelli Saksamaal. Ligikaudu 77% kontserni müügitulust moodustab kinnisvara müük ning 14% hotellide opereerimise tulu. 2018. aasta lõpus töötas kontsernis 89 inimest. (AS Pro Kapital Grupp)

AS Tallink Grupp on Euroopa juhtiv laevandusettevõtte, mis pakub reisijateveoteenuseid Läänemerel. Kontserni müügitulust ligikaudu 56% moodustab müük laevades ning maismaal asuvates restoranides ja kauplustes, 40% kaubaveoteenuste- ja piletimüük. Seisuga 31.12.2018 töötas kontsernis 7430 inimest. (AS Tallink Grupp)

AS Tallinna Sadam on Eesti suurim kauba- ja reisisadamate kompleks, mille sadamad on avatud aastaringselt ning võetakse vastu kõiki Taani väinasid läbivaid laevu. Kontserni müügitulu moodustavad laevatasud, kaubatasud, reisijatasud, elektrienergia ning üleveoteenuste (piletimüügitulu, valitsuse toetus) müük, muud teenused, kasutusrendi tulu, laeva prahitasu. Kontserni keskmine töötajate arv 2018. aastal oli 496. (AS Tallinna Sadam)

AS Tallinna Vesi pakub vee- ja kanalisatsiooniteenust ligikaudu kolmandikule Eesti elanikest. Ligikaudu 85% Tallinna Vee müügitulust moodustavad veevarustuse ja reovee ärajuhtimise teenused. 2018. aasta lõpu seisuga töötas AS-is Tallinna Vesi 310 inimest. (AS Tallinna Vesi)

EFTEN Real Estate Fund III AS investeerib Eesti, Läti ja Leedu ärikinnisvarasse, millel on tugev ja pikaajaline üürnike baas. Kontserni müügitulu sisaldab üüritulu, haldustasusid, turundustasusid ning kommunaal- ja halduskulude vahendamise tasusid. Kontsernil oli seisuga 31.12.2018 kaksteist töötajat. (EFTEN Real Estate Fund III AS)

Nordecon AS on üks Eesti juhtivatest ehitusettevõtetest. Kontserni müügitulu moodustavad ehitusteenused, millest on ligikaudu 3/4 hoonete (peamiselt ärihoonete) ehitus ning ligikaudu 1/4 rajatiste ehitus (peamiselt teedehitus- ja hooldus). 2018. aastal töötas kontsernis keskmiselt 687 inimest. (Nordecon AS)

Silvano Fashion Group AS tegeleb naistepesu disaini, tootmise, hulгимүүgi, frantsiisimүүgi ja jaekaubandusega Venemaal, Valgevenes, Ukrainas ja Balti riikides. Kontserni müügitulust ligikaudu 2/3 on hulгимүүk ning 1/3 jaemүүk. 2018. aasta 31. detsembri seisuga töötas kontsernis 2073 inimest. (Silvano Fashion Group AS)

Tallinna Kaubamaja Grupp AS peamine tegevusala on jaekaubandus. Kontserni müügitulust ligikaudu 80% on müük kaubamajades ning 17% müügitulust moodustab autokaubandus. Kontserni keskmine töötajate arv 2018. aastal oli 4283. (AS Tallinna Kaubamaja Grupp)

Jaotis 3.2. käsitleb Eesti börsiettevõtete andmeid lähtudes majandusaasta auditeeritud aruannetes esitatud informatsioonist. Andmed on võetud uue tuluarvestuse standardi rakendamisele eelneva aasta aruannetest ning uue standardi kohaselt koostatud aruannetest.

3.2. Eesti börsiettevõtete tuluarvestuse andmed

Ülevaade ettevõtete tuluarvestuse andmetest on esitatud lisas 1. Eesti börsiettevõtete tuluarvestuse andmed on võetud lisas 2 esitatud allikatest ehk ettevõtete majandusaasta auditeeritud aruannetest.

Järgnevalt tuuakse kokkuvõtlikult autori tähelepanekud uue tuluarvestuse standardi rakendamisele eelneva aasta majandusaasta auditeeritud aruannetes avalikustatud informatsiooni kohta.

AS PRFoods kavatses kasutada *IFRS* 15 rakendamisel osaliselt tagasiulatuva meetodi ning hindas uue tuluarvestuse standardi esmakordse rakendamise võimaliku mõju finantsaruandele ebaoluliseks. Kontserni juhtkonna hinnangul muutub kliendilepingute kindlustuskulude kajastamine ehk varasemalt kuluna kajastatud kliendilepingute kindlustus tuleb kajastada lepingulise varana.

AS Tallinna Sadam juhtkond arvas, et *IFRS* 15 rakendamine võib avaldada olulist mõju finantsaruandele. Kuigi AS Tallinna Sadam rakendas uut standardit üks aasta enne tähtaja saabumist, puudus standardi ennetähtaegse rakendamise kavatsuse kohta info standardi rakendamisele eelneva aasta majandusaasta aruandes.

LHV Group AS hindas uue tuluarvestuse standardi esmakordse rakendamise võimaliku mõju finantsaruandele ebaoluliseks kontserni seisukohast ning oluliseks LHV Varahalduse jaoks. Uue standardi kohaselt tuleb kapitaliseerida LHV Varahalduses eelnevate aastate müügikulud summas ligikaudu üksteist miljonit eurot ning amortiseerida need kliendilepingute eeldatava eluea jooksul.

Nordecon AS hindas *IFRS* 15 esmakordse rakendamise võimaliku mõju finantsaruandele ebaoluliseks. *IFRS* 15 rakendamisel kavatses kontsern kasutada osaliselt tagasiulatuvat meetodit.

Järgnevalt tuuakse kokkuvõtlikult ettevõtete tuluarvestuse andmed uue tuluarvestuse standardi kohaselt koostatud majandusaasta auditeeritud aruannetest.

Arco Vara AS rakendas *IFRS* 15 esmakordselt 2018. majandusaasta aruandes ning kasutas osaliselt tagasiulatuvat meetodit. Uue tuluarvestuse standardi mõju kontserni aruandele on ebaoluline, kuna kontserni müügitulu arvestusel kasutatavad põhimõtted ei erine varasemate standardite põhimõtetest. (Arco Vara AS)

AS Baltika rakendas *IFRS* 15 esmakordselt 2018. majandusaasta aruandes. Kontsern ei avalikusta informatsiooni uue standardi rakendamisel kasutatud meetodi kohta. Kontsern analüüsis müügitulu kaasa arvatud klientide boonused ning hindas, et uue tuluarvestuse standardi mõju kontserni aruandele on ebaoluline, kuna valdav osa kontserni müügitulust on kaupade jaemüük. (AS Baltika)

AS Ekspress Grupp rakendas *IFRS* 15 esmakordselt 2018. majandusaasta aruandes ning kasutas osaliselt tagasiulatuvat meetodit. Lisaks kohustusele avalikustada täiendavat teavet müügitulu allikate kohta, ei avaldanud *IFRS*-i 15 rakendamine mõju kontserni finantsaruannetele. (AS Ekspress Grupp)

AS Harju Elekter rakendas *IFRS* 15 esmakordselt 2018. majandusaasta aruandes ning kasutas osaliselt tagasiulatuvat meetodit. Kontserni hinnangul on uue tuluarvestuse standardi mõju kontserni finantsaruannetele ebaoluline. (AS Harju Elekter)

AS LHV Group rakendas *IFRS* 15 esmakordselt 2018. majandusaasta aruandes ning kasutas osaliselt tagasiulatuvat meetodit. Uue standardi rakendamise mõju kontserni finantsaruandele ei ole oluline, LHV Varahaldusele on oluline. Alates 2018. aastast varasemate perioodide pensionifondi kliendilepingutega seotud müügikulud, mida kajastati varem tegevuskuludes turunduskuludena, on kajastatud immateriaalse põhivara ja jaotamata kasumi koosseisus summas ligikaudu üksteist miljonit eurot. Kui 2018. aasta pensionifondi kliendilepingutega seotud müügikulud oleks kajastatud kuludena ehk kui uut tuluarvestuse standardit poleks rakendatud, siis turunduskulud oleks olnud ligikaudu kaks

miljonit eurot kõrgemad. Juhtkonna hinnangul uuel standardil puudub oluline mõju kontserni finantsaruandele. (AS LHV Group)

AS Merko Ehitus rakendas *IFRS* 15 esmakordselt 2018. majandusaasta aruandes ning kasutas osaliselt tagasiulatuvat meetodit. Uue standardi mõju kontserni finantsaruannetele on ebaoluline. Tulu ehituslepingutelt kajastatakse vastavalt valmidusastmele. Kontserni audiitor selgitab, et 2018. aastal kulude suurenemine 5% võrra tooks kaasa puhaskasumi vähenemise 20 209 tuhande euro võrra, mis muudaks kontserni tulemust oluliselt. Seega ei prognoosi kontsern lepinguliste kohustuste maksumust. (AS Merko Ehitus)

AS Pro Kapital Grupp rakendas *IFRS* 15 esmakordselt 2018. majandusaasta aruandes ning kasutas osaliselt tagasiulatuvat meetodit. Uue tuluarvestuse standardi mõju kontserni aruandele on ebaoluline. (AS Pro Kapital Grupp)

AS Tallink Grupp rakendas *IFRS* 15 esmakordselt 2018. majandusaasta aruandes ning kasutas osaliselt tagasiulatuvat meetodit. Uue standardi rakendamine mõjutas klientide boonuspunktide arvestust, mis on kontserni jaoks oluline. Arvestusmeetodi muutuse tõttu kajastati ettemakstud tulud (sealhulgas klientide boonuspunktid) osaliselt müügituluna. Kui uut tuluarvestuse standardit poleks rakendatud, siis 2018. aasta müügitulu oleks olnud 122 tuhat eurot väiksem ning jaotamata kasum seisuga 31.12.2018 oleks olnud 465 tuhat eurot väiksem. (AS Tallink Grupp)

AS Tallinna Sadam rakendas *IFRS* 15 ennetähtaegselt 2017. majandusaasta aruandes ning kasutas tagasiulatuvat meetodit. 2017. majandusaasta aruandes on ettevõtte 2016. majandusaasta aruande andmed muudetud: muu tuluna kajastatud kaubaoperaatoritelt saadud leppetrahvid summas 2850 tuhat eurot kajastati müügituluna kliendilepingustest. Juhtkonna hinnangul ei avaldanud uue standardi rakendamine kontserni finantsaruannetele olulist mõju. Juhtkond arvab, et uue standardi esmakordse rakendamise mõju kontserni finantsaruannetele seisneb lisandunud kohustuses avalikustada täiendavat teavet tulu kohta ning muu tulu ja müügitulu kliendilepingutest ümberliigitamises. (AS Tallinna Sadam)

AS Tallinna Vesi rakendas *IFRS* 15 esmakordselt 2018. majandusaasta aruandes ning kasutas osaliselt tagasiulatuvat meetodit. Aruandes selgitatakse, et kontsern kajastab müügitulu siis, kui kontroll teenuse üle antakse üle kliendile ning kliendilepingu muutuv tasu kajastatakse müügituluna ainult juhul, kui on väga tõenäoline, et seda hiljem ei tühistata. Uue tuluarvestuse standardi mõju kontserni finantsaruandele on ebaoluline. (AS Tallinn Vesi)

EfTEN Real Estate Fund III AS rakendas *IFRS* 15 esmakordselt 2018. majandusaasta aruandes. Kontsern ei avalikusta informatsiooni uue standardi rakendamisel kasutatud meetodi kohta. Aruandes selgitatakse, et kuivõrd kontserni müügitulu peamiselt moodustub üüritulust ning kontsern ei müü kaupu ja teenuseid ühe lepingu raames, siis uuel tuluarvestuse standardil oluline mõju finantsaruandele puudub. Kontserni üüritulu allikas on rendilepingud, mille raames võidakse leppida üürnikega kokku rendivabastusperioodis. (EfTEN Real Estate Fund III AS)

Nordecon AS rakendas *IFRS* 15 esmakordselt 2018. majandusaasta aruandes ning kasutas osaliselt tagasiulatuvat meetodit. Uue standardi mõju kontserni finantsaruandele on ebaoluline ning seisneb pooleliolevate lepingute kahjumi summas 131 tuhat euro ümberliigitamises kohustisest hankijatele eraldisse. (Nordecon AS)

Silvano Fashion Group AS rakendas *IFRS* 15 esmakordselt 2018. majandusaasta aruandes ning kasutas osaliselt tagasiulatuvat meetodit. Uue standardi mõju kontserni finantsaruannetele puudub. Aruandes selgitatakse, et müügitulu kajastatakse kaupade üleandmisel kliendile hulgimüügi korral ning müügihetkel jaemüügi korral. (Silvano Fashion Group AS)

Tallinna Kaubamaja Grupp AS rakendas *IFRS* 15 esmakordselt 2018. majandusaasta aruandes ning kasutas osaliselt tagasiulatuvat meetodit. Aruandes selgitatakse, et kontserni müügitulu peamiselt moodustub jaekaubandusest ning müügitulu kajastamine uue standardi kohaselt ei muutu, seega ei ole uue standardi mõju finantsaruandele oluline. (Tallinna Kaubamaja Grupp AS)

Jaotis 3.3. käsitleb *IFRS* 15 mõju Eesti börsiettevõtete finantsaruannetele lähtudes jaotises 3.2. käsitletud andmetest.

3.3. Uue tuluarvestuse standardi mõju Eesti börsiettevõtete finantsaruannetele

Eesti börsiettevõtete aruannete kohaselt ei ole uue tuluarvestuse standardi esmakordse rakendamise mõju ettevõtete finantsaruannetele oluline. Uue standardi rakendamisega lisandunud müügitulu avalikustamismõjud mõjutavad ettevõtete finantsaruandeid, kuid mitte oluliselt. AS LHV Group, AS Tallink Grupp, AS Tallinna Sadam ja Nordecon AS on selgitanud *IFRS* 15 rakendamisega kaasnenud muutusi.

Uue standardi esmakordse rakendamise mõju AS LHV Group finantsaruandele on esitatud tabelis 3. Vastavalt uue tuluarvestuse standardi arvestuspõhimõtetele ja avalikustamismõjudele kajastab kontsern kliendilepingute hankimisega seotud kulud varana. *IFRS* 15 esmakordse rakendamise päeval ehk 01.01.2018 on pensionifondi kliendilepingute turunduskulud aastatel 2002 – 2017 kajastatud immateriaalse põhivarana summas 10 617 tuhat eurot. Nii absoluutne kui ka protsentides esitatud mõju on suhteliselt suur, eriti mõju immateriaalsele põhivarale, kuigi kontserni hinnangul ei ole uue standardi rakendamise mõju ettevõtte finantsaruandele oluline. (AS LHV Group)

Tabel 3. Uue standardi mõju AS LHV Group finantsaruandele

Finantsaruande kirje	IFRS 15 kohaselt, tuhandetes eurodes	IFRS 15 rakendamiseta, tuhandetes eurodes	Absoluutne mõju, tuhandetes eurodes	Mõju protsentides
Jaotamata kasum 01.01	75 430	64 813	10 617	16
2018. a. turunduskulud	2 023	3 841	(1 818)	(47)
2018. a. kasum enne tulumaksu	27 479	25 661	1 818	7
Immateriaalne põhivara 01.01	15 470	4 466	11 004	246

Allikas: autori koostatud, AS LHV Group 2018. aasta majandusaasta konsolideeritud aruande alusel

IFRS 15 rakendamine mõjutas AS Tallink Grupp klientide boonuspunktide arvestust, mis on kontserni jaoks oluline. Uue standardi esmakordse rakendamise mõju kontserni finantsaruandele on esitatud tabelis 4. AS Tallink Grupp selgitab aruandes, et mõju on seotud kontserni klientide boonuspunktide arvestusega, mis on oluline ettevõtte jaoks, kuigi nii absoluutne mõju kui ka protsentides esitatud mõju ettevõtte finantsaruandele on suhteliselt väike.

Tabel 4. Uue standardi mõju AS Tallink Grupp finantsaruandele, tuhandetes eurodes

Finantsaruande kirje	IFRS 15 kohaselt, tuhandetes eurodes	IFRS 15 rakendamiseta, tuhandetes eurodes	Absoluutne mõju, tuhandetes eurodes	Mõju protsentides
01.01 ettemakstud tulud	31 086	31 429	(343)	(1)
01.01 jaotamata kasum	405 301	404 958	343	0,08
31.12 ettemakstud tulud	32 113	32 578	(465)	(1)
31.12 jaotamata kasum	425 044	424 579	465	0,1
2018. a. müügitulu	949 723	949 601	122	0,01

Allikas: autori koostatud, AS Tallink Grupp 2018. aasta majandusaasta konsolideeritud aruande alusel

Uue standardi esmakordse rakendamise mõju AS Tallinna Sadama finantsaruandele seisneb lisandunud kohustusel avalikustada täiendavat teavet kliendilepingutest saadava müügitulu kohta ning 2850 tuhat euro ümberliigitamises muust tulust tulusse kliendilepingutest. (AS Tallinna Sadam)

Uue standardi esmakordse rakendamise mõju Nordecon AS-i finantsaruandele seisneb lisandunud kohustusel avalikustada täiendavat teavet kliendilepingutest saadava müügitulu kohta ning pooleliolevate lepingute kahjumi summas 131 tuhat euro ümberliigitamises kohustusel hankijatele eraldisse. (Nordecon AS)

Enamik ettevõtteid ei ole selgitanud uue standardi mõju nende finantsaruannetele. Seega on teada vaid nende hinnang. Hüpoteeside kehtivust kontrollitakse järgmises jaotises, tuginedes peamiselt jaotistes 3.2. ja 3.3. käsitletule.

3.4. Arutelu

Vastavalt aruannetes avalikustatud informatsioonile ei mõjutanud uue standardi esmakordne rakendamine Eesti börsiettevõtete finantsaruandeid oluliselt. Uue standardi mõju hinnangud on erinevad. Enamik ettevõtteid piirdusid uue standardi esmakordse rakendamise aasta aruandes üksnes uue standardi nõuete käsitlemisega ning uue standardi mõju hinnanguga ilma selgitusteta. Ettevõtted, kes on selgitanud uue standardi mõju nende finantsaruannetele, avalikustasid kliendilepingutest saadava müügitulu informatsiooni detailsemalt võrreldes ettevõtetega kes ei selgitanud uue standardi mõju nende finantsaruannetele. Eesti börsiettevõtted on üksmeelsel seisukohal, et uue standardi rakendamisega lisandunud müügitulu avalikustamismõõded mõjutavad nende finantsaruandeid, kuid ei käsitlenud mõju oluliseks. Seega hüpotees 1, mille kohaselt uue standardi mõju finantsaruandes avalikustatud tuluga seotud informatsioonile on oluline, ei kehti.

Ettevõtted, kelle müügitulu peamiselt moodustab jaekaubandus ehk AS Baltika, Tallinna Kaubamaja Grupp AS, käsitlevad uue standardi rakendamise mõju nende finantsaruannetele ebaolulisena. Tavaliselt jaemüügi korral kliendilepingud puuduvad, seega on ootuspärane, et uue tuluarvestuse standardi „Kliendilepingutest saadav müügitulu“ mõju jaekaubanduse ettevõtete finantsaruannetele käsitletakse ebaolulisena. AS Tallink Grupp, kelle müügitulu peamine allikas on jaekaubandus, selgitab aruandes, et uue standardi rakendamine mõjutas klientide boonuspunktide arvestust, mis on kontserni jaoks oluline. AS Baltika, Tallinna Kaubamaja Grupp AS samuti peavad klientide boonuspunktide arvestust, kuid ei selgita aruannetes *IFRS* 15 mõju finantsaruannetele. Enamik Eesti börsiettevõtteid on seotud oma klientidega peamiselt pikaajaliste müügilepingute kaudu, kuid käsitlevad uue standardi rakendamise mõju nende finantsaruannetele ebaolulisena. Seega hüpotees 2, mille kohaselt uue standardi rakendamine mõjutab enim ettevõtteid, kes on seotud oma klientidega pikaajaliste müügilepingute kaudu, ei kehti.

Töö autori arvamus uue tuluarvestuse standardist, sealhulgas standardiga kaasnevad ootused, on mõjutatud kasutatud allikate loetelus esitatud artiklitest, seega ühtib autori seisukoht hüpoteesidega. Tõigad, mille kohaselt ei saanud hüpoteesid kinnitust ei ole ootuspärased. Töö autor arvab, et Eesti börsiettevõtete aruannetes avalikustatud informatsioon on puudulik või ei ole täidetud *IFRS* 15 kõik nõuded. Avalikustatud informatsiooni puudulikkusele viitab ainuüksi asjaolu, et ükski ettevõtte ei ole avalikustanud informatsiooni täitmata lepingulistest kohustustest. Lisas 3 esitatud kontroll-lehe andmete kohaselt on täidetud uue tuluarvestuse standardi avalikustamismõuded osaliselt. *IFRS* 15 „Kliendilepingutest saadav müügitulu“ on võrreldes varasemate standarditega keerulisem ning finantsaruannete koostajad alles õpivad kasutama uut standardit. Seega on kõrvalekaldumine standardi nõuete täitmisest võimalik.

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärk oli selgitada välja 01.01.2018 rakendunud tuluarvestuse standardi „Kliendilepingutest saadav müügitulu“ mõju Eesti börsiettevõtete finantsaruannetele ning kontrollida kahte hüpoteesi. Hüpotees 1: Uue standardi mõju finantsaruandes avalikustatud tuluga seotud informatsioonile on oluline. Hüpotees 2: Uue standardi rakendamine mõjutab enim ettevõtteid, kes on seotud oma klientidega pikaajaliste müügilepingute kaudu.

Eesmärgi täitmiseks oli püstitatud neli ülesannet, mis on esitatud töö sissejuhatuses ning jaotati töö kolmeks peatükiks.

Töö esimeses peatükis anti ülevaade tuluarvestuse reeglistikust, mis kehtis kuni uue tuluarvestuse standardi jõustumiseni ning selgitati kaks põhjust, miks uut standardit oli vaja. Esiteks, müügitulu kajastamine on kõige avatum ja haavatum finantsaruandluse ülesanne manipuleerimise vaatevinklist. Uuringute kohaselt on ebakorrektselt tuluarvestuse probleem jätkuvalt valdaval kohal. Teiseks, tooted ja teenused muutuvad üha keerulisemaks nii tehnoloogia kui ka majandusarvestuse vaatevinklist. Mitmest komponendist koosnevate toodete ja teenuste müük, mis on sageli ajatatud suhteliselt pikale perioodile ja sisaldavad erinevaid tehingut motiveerivaid hinnaoptsioone, tekitab vajaduse üksikasjaliku tuluarvestuse reeglistiku järele. Seega uue standardi koostamiseks oli IASB-l ja FASB-l vähemalt kaks põhjust: ebakorrektselt kajastatud tulu juhtumite jätkuvalt suurenev arv ning tuluarvestuse raamistiku uuendamise vajadus eesmärgiga kaasajastada ajast maha jäänud reegleid.

Teises peatükis käsitleti uue rahvusvahelise tuluarvestuse standardi *IFRS 15* arvestuspõhimõtteid ja avalikustamismõnudeid. Selgitati uue standardi põhireeglid, mille kohaselt kliendileping tekitab ettevõttele selgelt eristatavaid lepingulist vara ja kohustusi. Lepingulise kohustuse täitmine tekitab

ettevõttele tulu ning lepinguline kohustus on täidetud, kui kontroll kauba üle on üle läinud müüjalt ostjale või teenus on osutatud. Rakendades uut standardit peab ettevõtte järgima viieastmelise mudelina esitatud tuluarvestuse nõudeid, nimelt: kliendilepingu tuvastamine, lepinguliste kohustuste tuvastamine, tehingumaksumuse tuvastamine, tehingumaksumuse seostamine lepinguliste kohustustega ning tulu kajastamine, kui lepingulised kohustused on täidetud. Oodatakse, et uue standardi avalikustamismõjud aitavad finantsaruande lugejal paremini mõista ettevõtte tuluarvestuse protsessi, eriti teenuste ja mitmest komponendist koosnevate toodete müügist saadava tulu korral.

Kolmandas peatükis tutvustati Eesti börsiettevõtete äritegevust ja müügitulu allikaid ning käsitleti ettevõtete tuluarvestuse andmeid majandusaasta aruannete alusel. Lisas 2 esitatud allikate kohaselt ei mõjuta uue standardi esmakordne rakendamine Eesti börsiettevõtete finantsaruandeid oluliselt. Eesti börsiettevõtted on üksmeelsel seisukohal, et uue standardi rakendamisega lisandunud müügitulu avalikustamismõjud mõjuvad nende finantsaruannetele, kuid ei käsitle mõju olulisena. Seega hüpotees 1, mille kohaselt uue standardi mõju finantsaruandes avalikustatud tuluga seotud informatsioonile on oluline, ei kehti. Ettevõtted, kelle müügitulu on peamiselt teenistus pikaajaliste kliendilepingute kaudu käsitlevad uue standardi rakendamise mõju nende finantsaruannetele ebaolulisena. Seega hüpotees 2, mille kohaselt uue standardi rakendamine mõjutab enim ettevõtteid, kes on seotud oma klientidega pikaajaliste müügilepingute kaudu, ei kehti.

Magistritöö eesmärk on saavutatud. Tööst järeldub, et *IFRS 15* „Kliendilepingutest saadav müügitulu“ esmakordne rakendamine ei mõjutanud Eesti börsiettevõtete finantsaruandeid oluliselt ning hüpoteesid ei kehti. Töö autor arvab, et Eesti börsiettevõtete aruannetes avalikustatud informatsioon on puudulik või ei ole täidetud *IFRS 15* kõik nõuded ning kõrvalekaldumine standardi nõuete täitmisest võib olla tingitud uue standardi keerukusest.

SUMMARY

IFRS 15 FIRST APPLYING AND IMPACT ON THE FINANCIAL REPORTS OF ESTONIAN COMPANIES LISTED ON NASDAQ OMX BALTIC

Aleksei Komarov

The aim of this paper is to investigate an impact of new international financial reporting standard, IFRS 15 “Revenue from contracts with customers” on the financial reports of Estonian companies listed on Nasdaq OMX Baltic. IFRS 15 replaced international accounting standards IAS 18 “Revenue” and IAS 11 “Construction contracts” and is effective for annual periods beginning on or after 1 January 2018. Another aim of this paper is to test two following hypothesis related to applying IFRS 15. Hypothesis 1: New standard requirements have an significant impact on revenue related information within financial report of the company. Hypothesis 2: The companies whose revenue arise through a long-term contracts with customers are affected by IFRS 15 the most. To reach the aims of the paper four tasks had been set, the paper was divided into three chapters.

The first chapter gives an overview of revenue recognition principles valid before IFRS 15, two reasons for new standard have been specified. First, revenue recognition is the most vulnerable topic in terms of manipulation of revenue. In accordance to the researches, revenue recognition issues are still dominating. Second, goods and services are becoming more complex in terms of both, technology and accounting. Relatively long-term sales of goods and services consisting of multiple components within bonuses including transactions have brought the need for detailed rules of revenue accounting. Hence there are at least two reasons why international accounting standards board and USA financial accounting standards board have prepared new standard for revenue recognition: increasing number of revenue accounting issues and updating revenue recognition rules with more effective ones.

The second chapter focuses on a description of IFRS 15 specifying its presentation and disclosure requirements. In accordance to new standard if a contract with customer is identified, there are also contractual assets and liabilities (performance obligations). Settlement of contractual liability allows revenue to be recognised. Contractual liability is considered settled when control of the goods sold is obtained by a buyer or a service has been rendered. The new standard provides a comprehensive accounting model of five steps: identifying the contract, identifying performance obligations, determining the transaction price, allocating the transaction price to performance obligations, revenue recognition when performance obligations are satisfied. It is expected that through *IFRS 15* presentation and disclosure requirements the users of financial statements will be provided with sufficient information of revenue accounting, especially of revenue arising from rendering services and sales of goods consisting of multiple components.

The third chapter introduces Estonian companies listed on Nasdaq OMX Baltic focusing on the sources of revenue and analyzes revenue related information presented in the annual reports according to which there are no significant impact of IFRS 15 on the financial statements of the companies. Moreover, the companies have not considered an impact of new standard disclosure requirements on the financial reports as significant, hence hypothesis 1 fails. Hypothesis 2 also fails since the companies whose revenue arise through a long-term contracts with customers have not considered an impact of new standard on their financial reports as significant.

The paper reached the aims, concluding that IFRS 15 “Revenue from contracts with customers” does not have significant impact on the financial reports of Estonian companies listed on Nasdaq OMX Baltic. However, the author of the paper is of the opinion that information presented and disclosed in the annual reports of the companies is insufficient or does not meet IFRS 15 disclosure requirements in full, which may be caused by the complexity of new standard.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Alver, J., Alver, L. (2011) Majandusarvestus ja rahandus: Leksikon. Tallinn: Deebet.

Applying IFRS presentation and disclosure requirements of IFRS 15. (2018). EYGM Limited.
[https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-applying-IFRS-17-Jul-18/\\$FILE/ey-applying-IFRS-17-Jul-18.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-applying-IFRS-17-Jul-18/$FILE/ey-applying-IFRS-17-Jul-18.pdf) (13.07.2018)

Bogdan, O. (2015). Accounting methods used for construction contracts according to OMFP 1802/2014 and IAS 11 – *Analele Universitatii 'Eftimie Murgu' Resita, Fascicola II, Studii Economice*, 7-15. [Online] EBSCO host Web

Brasser, B., May, J., Hood, R. (2018). Are you ready for „new GAAP“ revenue recognition? – *Corporate governance advisor*, Vol. 26, Issue 1, 13-17. [Online] EBSCO host Web

Brown, T. (2016). How finance teams should prepare for revenue recognition changes – *Financial director*, October, 22-22. [Online] EBSCO host Web

Camfferman, K., Zeff, S. (2006) Financial reporting and global capital markets. New York: Oxford University Press Inc.

Camfferman, K., Zeff, S. (2015) Aiming for global accounting standards. New York: Oxford University Press Inc.

Crump, R. (2014). A recognised standard – *Financial director*, Summer, 47-47. [Online] EBSCO host Web

Czapor, N. (2017). Common revenue recognition accounting issues in white-collar litigation – *Commercial & business litigation*, Vol. 18, Issue 2, 1-6. [Online] EBSCO host Web

Du, N., Whittington, R. (2017). Implementing variable considerations in revenue recognition – *CPA journal*, Vol. 87, Issue 11, 57-58. [Online] EBSCO host Web

Du, N., Whittington, R. (2018). An experimental investigation of dimensional precision in uncertainty disclosures related to revenue – *Accounting research journal*, Vol. 31, Issue 1, 90-101. [Online] EBSCO host Web

Emir, M. (2012). Revenue Recognition – *Journal of graduate school of social sciences*, Vol. 16, Issue 1, 467-476. [Online] EBSCO host Web

Euroopa Liidu toimimise leping. Euroopa Parlament 2016. a. – 2016/C 202/01.

Hepp, J. (2018). ASC 606: Challenges in understanding and applying revenue recognition management – *Journal of accounting education*, Vol. 42, 49-51. [Online] EBSCO host Web

Holzmann, O., Munter, P. (2015). Challenges in achieving convergence between U.S. GAAP and IFRS – The case of the revenue recognition – *Journal of corporate accounting & finance (Wiley)*, Vol. 26, Issue 6, 101-106. [Online] EBSCO host Web

IAS 11 Construction contracts

<https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-11-construction-contracts>
(05.07.2018)

IAS 18 Revenue <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-18-revenue> (05.07.2018)

IFRS 15 Revenue from contracts with customers

<https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-15-revenue-from-contracts-with-customers>
(05.07.2018)

James, M. (2016). Revenue recognition at Ingelheim sustainability consultants – A case exploring the effect of the new converged standard – *Journal of the international academy for case studies*, Vol. 22, Issue 2, 76-84. [Online] EBSCO host Web

Lynch, N., Pryor, C. (2018). The impact of the new revenue recognition guidance on cloud computing arrangements – *CPA journal*, Vol. 88, Issue 6, 38-45. [Online] EBSCO host Web

Nobes, C. (2012). On the definitions of income and revenue in IFRS – *Accounting in Europe*, Vol. 9, Issue 1, 85-94. [Online] EBSCO host Web

Rutledge, R., Karim, E., Kim, T. (2016). The FASB's and IASB's new revenue recognition standard: what will be effects on earnings quality, deferred taxes, management compensation, and on industry-specific reporting? – *Journal of corporate accounting & finance (Wiley)*, Vol. 27, Issue 6, 43-48. [Online] EBSCO host Web

Schmutte, J., Duncan, J. (2016). The new revenue recognition standard – *CPA journal*, Vol. 86, Issue 1, 14-22. [Online] EBSCO host Web

Sherman, M., Loseman, M., Cardell, M. (2015). Changing in accounting for revenue recognition, Part 1 – *Securities litigation journal*, Vol. 25, Issue 3, 15-19. [Online] EBSCO host Web

Sivanantham, S., Kidd, P. (2014). Forthcoming IFRS on revenue recognition – *Charter*, Vol. 85, Issue 2, 46-47. [Online] EBSCO host Web

- Sultanoğlu, B. (2017). The consensus among US GAAP and IFRS having stemmed from pressure of the US software industry: „Apple rules“ – *World of accounting science*, Vol. 19, Issue 1, 34-57. [Online] EBSCO host Web
- Zha Giedt, J. (2018). Modelling receivables and deferred revenues to detect revenue management – *Abacus*, Vol. 54, Issue 2, 181-209. [Online] EBSCO host Web
- Trabelsi, N. (2018). IFRS 15 early adoption and accounting information: case of real estate companies in Dubai – *Academy of accounting and financial studies journal*, Vol. 22, Issue 1, 1-12. [Online] EBSCO host Web
- Yeaton, K. (2015). A new world of revenue recognition – *CPA journal*, Vol. 85, Issue 7, 50-53. [Online] EBSCO host Web
- Youell, N. (2016). New revenue recognition guidelines: there is work to be done – *Journal of corporate accounting & finance (Wiley)*, Vol. 28, Issue 1, 32-41. [Online] EBSCO host Web

LISAD

Lisa 1. Nasdaq OMX Baltic börsi Eesti ettevõtete põhinimekiri ja sellesse kuuluvate ettevõtete andmed seisuga 31.12.2018

Ettevõtte nimi	Ettevõtte hinnanguline arvamus IFRS 15 esmakordse rakendamise mõju kohta üks aasta enne standardi rakendamist	Info IFRS 15 esmakordsel rakendamisel kasutatava meetodi kohta üks aasta enne standardi rakendamist (OT osaliselt tagasiulatuv, T tagasiulatuv)	Uue standardi esmakordse rakendamise kuupäev	IFRS 15 esmakordsel rakendamisel kasutatud meetod (OT osaliselt tagasiulatuv, T tagasiulatuv)	Ettevõtte hinnang IFRS 15 esmakordse rakendamise mõju kohta
Arco Vara AS	Ei ole	-	01.01.2018	OT	Ei ole
AS Baltika	Ei ole	-	01.01.2018	OT	Ei ole
AS Ekspress Grupp	Ei ole	-	01.01.2018	OT	Ei ole
AS Harju Elekter	Ei ole	-	01.01.2018	OT	Ei ole
AS LHV Group	On võimalik	OT	01.01.2018	OT	Selgitatud
AS Merko Ehitus	Ei ole	-	01.01.2018	OT	Ei ole
AS PRFoods	Ei ole	OT	01.07.2018	-	-
AS Pro Kapital Grupp	Ei ole	-	01.01.2018	OT	Ei ole
AS Tallink Grupp	Ei ole	-	01.01.2018	OT	Selgitatud
AS Tallinna Sadam	On võimalik	-	01.01.2017	T	Selgitatud
AS Tallinna Vesi	Ei ole	-	01.01.2018	OT	Ei ole
EfTEN Real Estate Fund III AS	Ei ole	-	01.01.2018	-	Ei ole
Nordecon AS	Ei ole	OT	01.01.2018	OT	Ei ole
Silvano Fashion Group AS	Ei ole	-	01.01.2018	OT	Ei ole
Tallinna Kaubamaja Grupp AS	Ei ole	-	01.01.2018	OT	Ei ole

Allikas: autori koostatud, lisa 2 esitatud allikate alusel

Lisa 2. Nasdaq OMX Baltic börsil noteeritud Eesti ettevõtete andmete allikad

Arco Vara AS majandusaasta konsolideeritud aruanded 2017, 2018

AS Baltika majandusaasta konsolideeritud aruanded 2017, 2018

AS Ekspress Grupp majandusaasta konsolideeritud aruanded 2017, 2018

AS Harju Elekter majandusaasta konsolideeritud aruanded 2017, 2018

AS LHV Group majandusaasta konsolideeritud aruanded 2017, 2018

AS Merko Ehitus majandusaasta konsolideeritud aruanded 2017, 2018

AS PRFoods majandusaasta konsolideeritud aruanne 2017 – 2018

AS Pro Kapital Grupp majandusaasta konsolideeritud aruanded 2017, 2018

AS Tallink Grupp majandusaasta konsolideeritud aruanded 2017, 2018

AS Tallina Sadam majandusaasta konsolideeritud aruanded 2016, 2017, 2018

AS Tallinna Vesi majandusaasta konsolideeritud aruanded 2017, 2018

EFTEN Real Estate Fund III AS majandusaasta konsolideeritud aruanded 2017, 2018

Nordecon AS majandusaasta konsolideeritud aruanded 2017, 2018

Silvano Fashion Group AS majandusaasta konsolideeritud aruanded 2017, 2018

Tallinna Kaubamaja Grupp AS majandusaasta konsolideeritud aruanded 2017, 2018

Lisa 3. IFRS 15 avalikustamisnõuete kontroll-leht

	<u>Kliendilepingud</u>		<u>Uue standardi rakendamisega kaasnevad olulised hinnangud</u>		<u>Varana kajastatud kliendilepingu hankimise või täitmisega seotud kulud</u>	
	Tulu kliendilepingutest on avalikustatud teistest tululiikidest eraldi, tulu jaotus on esitatud	Lepinguliste nõuete, vara, kohustiste alg- ja lõppsaldod on avalikustatud	Meetod, millega mõõdetakse lepinguliste kohustuste täitmise arengut on avalikustatud	Informatsioon meetodite ja hinnangute kohta, mida kasutatakse tehingumaksumuse ja lepinguliste kohustuste tuvastamiseks ja hindamiseks, on avalikustatud	Avalikustatud informatsioonist selgub kliendilepingu hankimise või täitmisega seotud kulude päritolu ning amortisatsiooni meetod	Varana kajastatud kulutuste lõppsaldo ning aruandeperioodi jooksul kuluna kajastatud summad on avalikustatud
Arco Vara AS	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
AS Baltika	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
AS Ekspress Grupp	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
AS Harju Elekter	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
AS LHV Group	Jah	Ei	Ei	Jah	Jah	Jah
AS Merko Ehitus	Jah	Ei	Jah	Jah	Ei	Ei
AS Pro Kapital Grupp	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
AS Tallink Grupp	Jah	Ei	Jah	Ei	Ei	Ei
AS Tallinna Sadam	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
AS Tallinna Vesi	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
EFTEN Real Estate Fund III AS	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
Nordecon AS	Jah	Ei	Jah	Jah	Ei	Ei
Silvano Fashion Group AS	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei
Tallinna Kaubamaja Grupp AS	Jah	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei

Allikas: autori koostatud, tabelis 2 esitatud andmete ning lisa 2 esitatud allikate alusel